वर्ष:03 - अंक:-26 - मे 2025

International Year of Cooperatives 2025

IFFCO
पूर्णतः सहकारी स्वामित्व
Wholly owned by Cooperatives

सर्व सहकार, सर्व साकार

सहकार उदय

प्रत्येक गावात सहकारी दुग्धव्यवसायाचा विस्तार

एनसीडीसी दुग्ध क्षेत्राच्या आर्थिक गरजा पूर्ण करेल
11

'विकासासोबत वारसा' या मंत्रासह नवीन भारत वेगाने प्रगती करत आहे
22

International Year of Cooperatives 2025

निर्देशांक

सर्व सहकार, सर्व साकार
सहकार उदय
मे 2025, अंक 26, वर्ष 03

संपादकीय मंडळ
(मुख्य संपादक)
संतोष कुमार शुक्ला
संपादक
रोहीत कुमार
सहाय्यक संपादक
अंक अंजलीदीप
सदस्य
माधवी.एम. विप्रदास
विवेक सक्सेना
हितेंद्र प्रताप सिंग
राशीद आलम

काही अभिप्राय किंवा प्रतिसाद असल्यास आमच्याशी येथे संपर्क साधा:
sahkaruday@iffco.in

सह महाव्यवस्थापक (सहकारिता विकास)
IFFCO Sadan, C-1, District Centre, Saket Place, New Delhi 110017
इफको सदन, सी-1, डिस्ट्रिक्ट सेंटर, साकेत प्लेस, नवी दिल्ली 110017
तुम्ही आमच्याशी येथे देखील संपर्क साधू शकता:
Iffco.coop
IFFCO_PR
Iffco_coop

प्रकाशक: इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड.
मुद्रण : एनसीयूआई प्रिंटिंग प्रेस, बी 81, सेक्टर 80, नोएडा, उत्तर प्रदेश-201305

प्रत्येक गावात सहकारी दुग्धव्यवसायाचा विस्तार

सहकार क्षेत्राच्या माध्यमातून श्वेत क्रांती-2.0 यशस्वी करण्यासाठी तयारी पूर्ण झाली आहे. पशुपालक शेतकरी, दूध उत्पादक, लहान आणि भूमिहीन शेतकऱ्यांची आर्थिक स्थिती सुधारण्यासोबतच रोजगाराच्या संधी निर्माण करणे हे त्याचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

पृष्ठ कथा — पृष्ठ 06

पृष्ठ 14
भारताच्या विविधतेचे प्रतिनिधित्व करते

काशी हे आधुनिकतेचा स्वीकार करून, काशीने केवळ आपला वारसा जपला नाही तर उज्ज्वल भविष्याचा स्वीकार केला आहे. भगवान महादेव यांच्या मार्गदर्शनाखालील प्राचीन काशी आता प्रगतीशील आहे आणि पूर्वांचलच्या आर्थिक नकाशाचे केंद्र देखील आहे.

पृष्ठ 26
'चप्पल घालून विमानात प्रवास करण्याचे स्वप्न पूर्ण झाले'

पृष्ठ 28
सहकारी संस्थांचे ऑनलाइन ऑडिट केले जाईल

पृष्ठ 29
पशुपालन ग्रामीण समृद्धीचा आधार बनत आहे: भूतानी

पृष्ठ 17
मोदी सरकार सामाजिक सौहार्द आणि सांस्कृतिक जागृतीचा संकल्प पूर्ण करत आहे

देशात सामाजिक सलोखा आणि सांस्कृतिक जागृती वाढवण्यासाठी बाबा बालनाथ महाराजांनी घेतलेला संकल्प पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारे पूर्ण करत आहेत.

पृष्ठ 18
राष्ट्र उभारणीत गुजराती साहित्याच्या वर्तमानपत्रे आणि मासिकांची महत्त्वाची भूमिका

पृष्ठ 20
भारताने मानवतेला प्राधान्य दिले, मक्तेदारीला नाही.

पृष्ठ 24

भारतीय संस्कृतीचे राजदूत बनून, ब्रह्माकुमारी संस्था जगात शांतीचा संदेश पसरवत आहे

सहकारी दुग्धव्यवसायांच्या विस्तारामुळे गावे सक्षम होतील

भारत हा एक कृषीप्रधान देश आहे जिथे पशुपालन हा ग्रामीण जीवनाचा आणि अर्थव्यवस्थेचा एक महत्त्वाचा भाग आहे. विशेषतः दुग्धव्यवसाय हा ग्रामीण कुटुंबांसाठी उत्पन्नाचा एक मजबूत स्रोत म्हणून उदयास आला आहे. सहकारी दुग्ध संस्थांनी या क्षेत्रांत प्रभावी भूमिका बजावली आहे, त्यांनी केवळ दूध उत्पादकांना त्यांच्या उत्पादनासाठी योग्य किंमत मिळवून दिली नाही तर ग्राहकांना शुद्ध आणि सुलभ दुधाचा नियमित पुरवठा देखील सुनिश्चित केला आहे.
सहकारी दुग्धव्यवसाय ही शेतकरी आणि पशुपालकांनी चालवलेली एक संस्था आहे, जिथे ते एकत्रितपणे दूध गोळा करतात, प्रक्रिया करतात आणि बाजारात आणतात. त्याचे मुख्य उद्दिष्ट त्याच्या सदस्यांना दर्जेदार पुरवठ्यासह जास्तीत जास्त फायदे प्रदान करणे आहे. भारतातील सहकारी दुग्धव्यवसायाचे सर्वात शक्तिशाली उदाहरण म्हणजे 'अमूल', ज्याने 'श्वेत क्रांती' ला जन्म दिला आणि भारताला जगातील सर्वात मोठा दूध उत्पादक देश बनवले. आज भारतात 23.9 कोटी टनांपेक्षा जास्त दूध उत्पादन होते. देशातील सहकारी दुग्धव्यवसाय व्यवस्था तीन-स्तरीय रचनेवर आधारित आहे - गाव-स्तरीय दूध उत्पादक समित्या, जिल्हा-स्तरीय दूध संघ आणि राज्य-स्तरीय महासंघ. दुग्धव्यवसाय केवळ पोषण आणि आर्थिक सुरक्षा प्रदान करत नाही तर महिला सक्षमीकरणाचे एक शक्तिशाली माध्यम देखील आहे. लाखो ग्रामीण कुटुंबे त्यांच्या उत्पन्नाचा मुख्य स्रोत म्हणून दुग्धव्यवसायावर अवलंबून आहेत. विशेषतः सीमांत शेतकरी आणि महिलांना याचा थेट फायदा होतो, ज्यामुळे त्यांना आर्थिक स्वातंत्र्य आणि स्वावलंबीता मिळते.

मोदी सरकारचा "प्रत्येक गावात सहकारी दुग्धव्यवसायाचा विस्तार" हा एक प्रयत्न आहे जो ग्रामीण विकास, आर्थिक सक्षमीकरण आणि सामाजिक सौहार्दाच्या दिशेने क्रांतिकारी बदल घडवून आणू शकतो. 2025 च्या अखेरीस सहकारी दुग्ध क्षेत्राचा विस्तार करण्यासाठी अनेक योजना सुरू आहेत, त्यापैकी प्रमुख म्हणजे राष्ट्रीय दुग्ध विकास कार्यक्रम आणि 'श्वेत क्रांती 2.0'. सुधारित राष्ट्रीय दुग्ध विकास कार्यक्रमाला केंद्र सरकारने मार्च 2025 मध्ये मान्यता दिली आहे, ज्याअंतर्गत 1,000 कोटी रुपयांचे अतिरिक्त बजेट मंजूर करण्यात आले आहे. दूध खरेदी, प्रक्रिया आणि गुणवत्ता नियंत्रण सुधारणे, शेतकऱ्यांना चांगली बाजारपेठ उपलब्ध करून देणे, मूल्यवर्धनाद्वारे अधिक नफा सुनिश्चित करणे आणि ग्रामीण भागातील उपजीविका मजबूत करणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे.
निःसंशयपणे सुधारित दुग्ध विकास कार्यक्रम आधुनिक पायाभूत सुविधा, नवीन तंत्रज्ञान आणि गुणवत्ता चाचणी प्रयोगशाळांद्वारे नव्याने स्थापन झालेल्या सहकारी दूध संस्थांना आधार देईल. या कार्यक्रमामुळे केवळ ग्रामीण रोजगार निर्मितीच होणार नाही तर देशभरातील शेतकऱ्यांचे राहणीमानही सुधारेल.

'सहकार उदय' मासिकाचा हा अंक "सहकारी दुग्धव्यवसाय विस्तार" या विषयावर केंद्रित आहे. महत्त्वाच्या संबंधित लेखांसोबतच इतर उपयुक्त आणि माहितीपूर्ण लेखांचाही त्यात समावेश करण्यात आला आहे. आम्हाला पूर्ण विश्वास आहे की हा अंक तुमच्यासाठी फायदेशीर आणि प्रेरणादायी ठरेल.

धन्यवाद आणि शुभेच्छा **जय सहकार**

जम्मू-काश्मीरच्या पहलगाममध्ये दहशतवाद्यांनी भारताच्या आत्म्यावर हल्ला करण्याचे धाडस केले आहे. मी अगदी स्पष्ट शब्दात सांगू इच्छितो की ज्यांनी या हल्ल्याचा कट रचला त्यांना त्यांच्या कल्पनेपेक्षा मोठी शिक्षा मिळेल. भारत प्रत्येक दहशतवाद्याला, त्याच्या मालकांना आणि त्याच्या समर्थकांना ओळखेल आणि शिक्षा करेल.

श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

मोदी सरकारची ऊस उत्पादक शेतकऱ्यांना भेट. केंद्रीय मंत्रिमंडळाने 2025-26 या वर्षासाठी उसाचा एफआरपी प्रति क्विंटल 355 रुपये निश्चित करण्याचा निर्णय घेतला आहे. या निर्णयाचा फायदा सुमारे 5 कोटी ऊस उत्पादक शेतकरी आणि त्यांच्या कुटुंबियांना तसेच साखर कारखान्यांमध्ये काम करणाऱ्या सुमारे 5 लाख कामगारांना होईल. ऊस उत्पादकांच्या समृद्धीसाठी आणि त्यांचे उत्पन्न वाढवण्यासाठी वचनबद्ध असलेल्या मोदीजींच्या या निर्णयामुळे शेतकऱ्यांचे जीवन आणखी चांगले आणि सोपे होईल.

श्री अमित शाह
केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

पंतप्रधान माननीय श्री नरेंद्र मोदीजी यांच्या सक्षम नेतृत्वाखाली, सीसीपीएच्या बैठकीत आगामी जनगणनेत जातीवर आधारित माहिती समाविष्ट करण्याचा महत्वपूर्ण निर्णय घेण्यात आला आहे. या निर्णयामुळे देशातील सामाजिक न्यायाची प्रक्रिया बळकट होईल आणि प्रत्येक क्षेत्राच्या विकासाला दिशा मिळेल. मोदी सरकारने उचललेले निर्णायक पाऊल समाजातील मागासलेल्या आणि वंचित घटकांना न्याय देईल, त्यांच्या सक्षमीकरणाचा मार्ग मोकळा करेल आणि समावेशक भारताच्या दिशेने एक मोठे पाऊल टाकेल.

श्री मुरलीधर मोहोळ,
केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री

सहकारी वस्तू आणि आर्थिक क्षेत्रांद्वारे सहकारी आर्थिक रचनेच्या यश आणि समृद्धीसाठी, देशाच्या समृद्धीसाठी उत्पादन, उत्पादकता, गुणवत्ता आणि विपणनाची मजबूत व्यवस्था अत्यंत महत्त्वाची आहे. त्यांच्यासाठी, संबंधित क्षेत्रात मदत, प्रशिक्षण आणि प्रकल्पांच्या स्वरूपात व्यवस्था असणे आवश्यक आहे.

श्री दिलीप संघानी
अध्यक्ष, एनसीयूआय आणि इफको

बियाणे, सेंद्रिय आणि निर्यात सहकारी संस्थांद्वारे, शेतकऱ्यांना आता त्यांच्या उत्पादनांना योग्य किंमत मिळत आहे. शेतकऱ्यांना आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत पोहोचण्यासाठी एक व्यासपीठ मिळत आहे आणि यातून मिळणारा नफा थेट शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यात जमा होत आहे. हा नफा आता कोणत्याही व्यावसायिकाला नाही तर शेतकऱ्यांना मिळणार आहे, ही एक मोठी उपलब्धी आहे.

डॉ. उदय शंकर अवस्थी,
व्यवस्थापकीय संचालक आणि मुख्य कार्यकारी अधिकारी, इफको

भारत सरकार 2516 कोटी रुपये खर्चून देशातील सर्व पीएसींचे संगणकीकरण करत आहे. जम्मू आणि काश्मीर, बिहार, छत्तीसगड, मध्य प्रदेश आणि झारखंड हे पीएसीएसच्या संगणकीकरणात आघाडीवर आहेत. आज देशातील अनेक राज्य सहकारी बँका आणि जिल्हा सहकारी बँका संगणक नेटवर्कद्वारे नाबार्डशी जोडल्या गेल्या आहेत. यासोबतच, ऑनलाइन ऑडिट प्रणालीमुळे सहकार क्षेत्रात पारदर्शकता आली आहे.

सहकार मंत्रालय,
भारत सरकार

2025-26 च्या गाळप हंगामासाठी उसाच्या एफआरपीमध्ये 15 रुपयांची वाढ

पाच कोटी शेतकऱ्यांना मोठी भेट मिळाली

सहकार उदय टीम

मोदी सरकारने देशातील 5 कोटींहून अधिक ऊस उत्पादक शेतकऱ्यांना मोठी भेट जाहीर केली आहे. 2025-26 (ऑक्टोबर-सप्टेंबर) या ऊस गाळप हंगामासाठी उसाच्या रास्त आणि किफायतशीर किंमतीत (एफआरपी) 15 रुपयांनी वाढ करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे. 1 ऑक्टोबर 2025 पासून ऊस खरेदीसाठी साखर कारखाने आता शेतकऱ्यांना प्रति क्विंटल 355 रुपये देतील, जे सध्या 340 रुपये प्रति क्विंटल आहे. तथापि, राज्यानुसार किमती वेगवेगळ्या असतात कारण राज्य सरकारे शेतकऱ्यांच्या हितासाठी एसएपी (राज्य सल्लागार किंमत) देखील जाहीर करतात जी एफआरपीपेक्षा जास्त असते. याशिवाय, सरकारने आणखी एका निर्णयात साखर कारखान्यांना ऊस उत्पादक शेतकऱ्यांना एफआरपी देणे बंधनकारक केले आहे.

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या आर्थिक व्यवहार विषयक मंत्रिमंडळ समितीने 2025-26 च्या गळीत हंगामासाठी उसाचा एफआरपी 15 रुपयांनी वाढवून 355 रुपये प्रति क्विंटल करण्यास मान्यता दिली आहे. ही एफआरपी 10.25 टक्के साखर पुनर्प्राप्ती दराच्या आधारावर निश्चित करण्यात आली आहे. यापेक्षा जास्त वसुली झाल्यास, शेतकऱ्यांना प्रत्येक 0.1 टक्के वाढीसाठी प्रति क्विंटल 3.46 रुपये अतिरिक्त किंमत दिली जाईल, तर वसुलीत प्रत्येक 0.1 टक्के घट झाल्यास, एफआरपीमध्ये प्रति क्विंटल 3.46 रुपये कपात केली जाईल. ज्या साखर कारखान्यांची उताढाल 9.5 टक्क्यांपेक्षा कमी आहे त्यांच्यासाठी कोणतीही कपात केली जाणार नाही आणि शेतकऱ्यांना उसासाठी प्रति क्विंटल 329.05 रुपये एफआरपी मिळेल. कृषी खर्च आणि किंमत आयोगाच्या (सीएसीपी) शिफारशींनुसार आणि राज्य सरकारे आणि इतर भागधारकांशी सल्लामसलत केल्यानंतर एफआरपी निश्चित केला जातो.

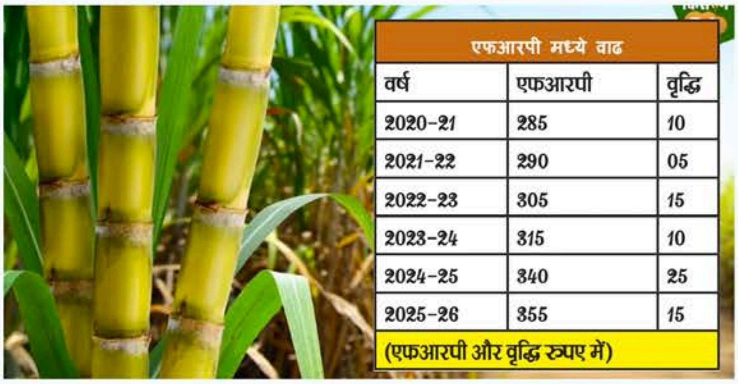

एफआरपी मध्ये वाढ		
वर्ष	एफआरपी	वृद्धि
2020-21	285	10
2021-22	290	05
2022-23	305	15
2023-24	315	10
2024-25	340	25
2025-26	355	15
(एफआरपी और वृद्धि रुपए में)		

उसाचा एफआरपी 340 रुपयांवरून वाढला ते 355 रुपये प्रति क्विंटल, साखर कारखान्यांनाही एफआरपी देणे बंधनकारक झाले

ऊस कारखाने एफआरपी देतील

दुसऱ्या एका निर्णयात, केंद्र सरकारने साखर कारखाने आणि साखर कारखान्यांना नियमनाखाली आणण्यासाठी सहा दशके जुने साखर (नियंत्रण) आदेश, 1966 मध्ये सुधारणा करण्याचा निर्णय घेतला आहे. आता, 500 टन प्रतिदिन किंवा त्याहून अधिक गाळप क्षमता (टीसीडी) असलेल्या साखर कारखान्यांनाही साखर कारखान्यांप्रमाणेच ऊस उत्पादक शेतकऱ्यांना एफआरपी द्यावी लागेल. भारत सरकारने साखर (नियंत्रण) आदेश, 1966 चा व्यापक आढावा घेतल्यानंतर साखर (नियंत्रण) आदेश, 2025 तयार केला आहे. उद्योगातील बदल आणि तांत्रिक प्रगतीनुसार साखर क्षेत्राचे नियमन करणारी नियामक चौकट सोपी आणि सुव्यवस्थित करणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे. यामुळे साखर कारखान्यांकडून शेतकऱ्यांना एफआरपीची रक्कम मिळेल आणि साखर उत्पादनाचा अचूक अंदाज लावण्यास मदत होईल.

अन्न मंत्रालयाच्या आकडेवारीनुसार, देशात एकूण 373 साखर कारखाने कार्यरत आहेत ज्यांची एकूण क्षमता सुमारे 75,000 टीसीडी आहे. यापैकी 66 साखर कारखान्यांची क्षमता 500 टीसीडी पेक्षा जास्त आहे आणि त्यांची एकूण क्षमता सुमारे ५५२०० टीसीडी आहे. अशा युनिट्सकडून पुरेशा प्रमाणात खांडसरी साखरेचे उत्पादन केले जात आहे. हे आता साखर नियंत्रण आदेशांतर्गत नियंत्रित केले जातील. या युनिट्सना साखर उत्पादनाचा डेटा सरकारसोबत डिजिटल पद्धतीने शेअर करावा लागेल. अन्न मंत्रालयाच्या मते, प्रणालींचे एकत्रीकरण कार्यक्षमता वाढवेल आणि वास्तविक वेळेचा डेटा प्रदान करेल.

देशातील 5 कोटींहून अधिक शेतकरी ऊस लागवडीत गुंतलेले आहेत, तर 5 लाखांहून अधिक कामगार साखर कारखान्यांमध्ये थेट रोजगार मिळवतात. याव्यतिरिक्त, लाखो लोक ऊसाच्या विविध पूरक कामांमध्ये, ज्यात मजूर आणि वाहतूक यांचा समावेश आहे, रोजगार करतात. सरकारच्या या निर्णयांचा सर्वांना फायदा होईल.

प्रत्येक गावात सहकारी दुग्धव्यवसायाचा विस्तार

सहकार उदय टीम

- **सहकारी दुग्धव्यवसायाचा वाटा 14 टक्क्यांवरून 22 टक्क्यांपर्यंत वाढवण्याचे उद्दिष्ट.**
- **पाच वर्षांत सहकारी डेअरींचे दैनिक दूध खरेदी 660 लाख किलोवरून 1,007 लाख किलोपर्यंत वाढवण्याचे उद्दिष्ट.**

सहकार क्षेत्राच्या माध्यमातून श्वेत क्रांती-2.0 यशस्वी करण्यासाठी तयारी पूर्ण झाली आहे. पशुपालक शेतकरी, दूध उत्पादक, लहान आणि भूमिहीन शेतकऱ्यांची आर्थिक स्थिती सुधारण्यासोबतच रोजगाराच्या संधी निर्माण करणे हे त्याचे मुख्य उद्दिष्ट आहे. दूध उत्पादन, संकलन आणि प्रक्रिया क्षेत्रात सहकारी क्षेत्राचा सहभाग वाढवून हे ध्येय साध्य करण्याचा संकल्प करण्यात आला आहे. दुसरी श्वेत क्रांती यशस्वी करण्यासाठी विविध संबंधित मंत्रालयांचे सहकार्य घेतले जात आहे. यासाठी, देशात एक लाखाहून अधिक दुग्ध सहकारी संस्था स्थापन करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे, जेणेकरून दुग्ध सहकारी संस्था प्रत्येक गावापर्यंत पोहोचू शकेल.

गावपातळीवर दूध संकलन केंद्रे स्थापन करण्याची योजना वेगाने पुढे नेली जात आहे. तसेच, दूध प्रक्रिया क्षमता वाढवण्यासाठी नवीन हाय-टेक प्लांट उभारले जातील. यामुळे दूध संकलन आणि दूध विक्री वाढेल. देशांतर्गत दुधाच्या मागणीसह जागतिक बाजारपेठेत दुग्धजन्य

प्रकल्पाचे फायदे

दूध संकलन, चाचणी, शीतकरण, रसद आणि प्रक्रिया यांची रचना मजबूत केली जाईल.
या पायऱ्यांमुळे दुग्धजन्य उत्पादन मूल्य साखळी मजबूत होईल.

लहान दुग्ध उत्पादक शेतकऱ्यांना बाजारपेठ उपलब्ध होईल, ज्यामुळे त्यांना योग्य आणि किफायतशीर भाव मिळेल.
दुग्ध सहकारी संस्थेत महिलांचा सहभाग वाढेल.

दुग्ध सहकारी संस्थेत महिलांचा सहभाग वाढेल.

श्वेत क्रांती 2.0 उपजीविकेशी जोडलेली आहे

2030 पर्यंत एकूण दूध उत्पादन 230 दशलक्ष टनांवरून 30 कोटी टनांपर्यंत वाढवण्याचे लक्ष्य आहे.

- श्वेत क्रांती 2.0 मुळे दुग्धव्यवसाय क्षेत्रात दूध संकलन दीड पट वाढेल.

- देशातील सर्व दुग्धव्यवसायाशी संबंधित कुटुंबांना सहकारी संस्थांशी जोडणे हा मुख्य उद्देश आहे.
- व्हाईट रेव्होल्यूशन 2.0 दरम्यान सुमारे 2.7 लाख ग्रामपंचायती पीएसीएसशी जोडल्या जातील.
- एक लाख दुग्ध सहकारी संस्था स्थापन करण्याची योजना.

> **व्हाईट रेव्होल्यूशन 2.0 महिलांच्या स्वावलंबनासाठी आणि महिला सक्षमीकरणासाठी काम करेल. माता आणि बहिणी दूध उत्पादनाशी आणि विशेषतः सहकारी डेअरींशी संबंधित आहेत; त्यांना स्वावलंबी आणि स्वतंत्र बनवण्याचे काम दुग्धव्यवसाय क्षेत्राएवढे दुसरे कोणीही करू शकत नाही. अशी उदाहरणे अनेक राज्यांमध्ये पाहायला मिळतात. गुजरातमध्ये 36 लाख बहिणी दुग्धव्यवसायात गुंतलेल्या आहेत आणि 60,000 कोटी रुपयांचा व्यवसाय करतात. अमूल हा जगभरातील अन्न क्षेत्रातील सर्वात विश्वासार्ह ब्रँड बनला आहे.**
>
> **- श्री अमित शाह**
> **केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री**

पदार्थांचा प्रवेश मजबूत करण्यासाठी एक धोरण तयार करण्यात आले आहे. राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळाने (एनसीडीसी) मल्टी डेअरी पॅक्स (एमपॅक्स) ला आर्थिक मदत दिली आहे. देशातील अंदाजे 10,000 एमपीएएक्सना आर्थिक मदत दिली जाईल. प्रत्येक सोसायटीला किमान 40 हजार रुपयांची मदत दिली जाईल.

श्वेत क्रांती 2.0 दूध संकलन, चाचणी, शीतकरण, लॉजिस्टिक्स आणि प्रक्रिया पायाभूत सुविधा मजबूत करेल, ज्यामुळे दुग्धजन्य मूल्य साखळी सक्षम होईल. राष्ट्रीय दुग्ध विकास कार्यक्रमासाठी हा एक बूस्टर डोस म्हणून विचारात घेतला जात आहे. सहकार मंत्रालयाच्या पुढाकारामुळे पशुपालकांचे राहणीमान सुधारत आहे. केंद्रीय पशुसंवर्धन, मत्स्यव्यवसाय आणि दुग्धव्यवसाय मंत्रालयाच्या माध्यमातून सहकार मंत्रालयाने पुढील पाच वर्षांत देशाच्या एकूण दूध उत्पादनात दुग्ध सहकारी संस्थांचा वाटा अभूतपूर्व वाढवण्याचे लक्ष्य ठेवले आहे.

दूध क्षेत्रात स्वयंपूर्ण होऊन, भारत जगातील सर्वात मोठा दूध उत्पादक देश बनला आहे. भारताचे वार्षिक दूध उत्पादन 239 दशलक्ष टनांपेक्षा जास्त झाले आहे. 2023 पर्यंत ते 30 कोटी टनांपर्यंत वाढवण्याचे लक्ष्य ठेवण्यात आले आहे. जागतिक दूध उत्पादनात भारताचा वाटा 24.64 टक्क्यांपर्यंत वाढला आहे. परंतु यामध्ये सहकारी क्षेत्राचा वाटा फक्त 14 टक्के आहे. पुढील पाच वर्षांत हे 22 टक्क्यांपर्यंत वाढवावे लागेल. हे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी राष्ट्रीय दुग्ध विकास मंडळ (एनडीडीबी) प्रमुख भूमिका बजावेल. या योजनेअंतर्गत, दूध उत्पादन वाढवण्याबरोबरच, अधिकाधिक पशुपालकांना दुग्ध सहकारी संस्थेशी जोडले जाईल.

International Year of Cooperatives 2025

शेणाच्या 'संपत्ती'ने शेतकरी श्रीमंत होतील

- **देशभरात बायोगॅस संयंत्रांचा विस्तार करण्यासाठी एनडीडीबीने सामंजस्य करार केला**
- **शेणापासून उत्पन्न मिळवण्यासाठी आणि सेंद्रिय शेतीला प्रोत्साहन देण्यासाठी एक योजना आणण्यात आली आहे.**

सहकार उदय टीम

केंद्र सरकार श्वेत क्रांती-२ द्वारे सहकारी दुग्ध क्षेत्रात शाश्वत आणि समावेशक वाढीसाठी नवीन योजनांवर काम करत आहे. दूध उत्पादनाबरोबरच, गायी आणि म्हशींच्या शेणापासून सहकारी क्षेत्रातील दुग्धव्यवसाय चालक आणि पशुपालकांचे उत्पन्न वाढवण्यावरही लक्ष केंद्रित केले जात आहे. राष्ट्रीय दुग्ध विकास मंडळ (एनडीडीबी) या संदर्भात आर्थिक मदत करेल. एनडीडीबीने पायलट प्रोजेक्ट म्हणून त्याची चाचणी यशस्वीरित्या पूर्ण केली आहे, जी आता देशभरात विस्तारित केली जाईल. मार्चमध्ये नवी दिल्ली येथे झालेल्या "दुग्धजन्य क्षेत्रातील शाश्वतता आणि परिपत्रकता यावरील कार्यशाळेत", 15 राज्यांतील 26 दूध संघांनी देशभरात बायोगॅस आणि कॉम्प्रेस्ड बायोगॅस (सीबीजी) संयंत्रे उभारण्याचा प्रस्ताव सादर केला होता. बायोगॅस संयंत्रे उभारण्यासाठी एनडीडीबीने या संघटनांसोबत सामंजस्य करार केला आहे.

> **"गावांमधून होणारे स्थलांतर थांबवण्यासाठी आणि भूमिहीन आणि लहान शेतकऱ्यांना समृद्ध करण्यासाठी दुग्धव्यवसाय हा एक महत्वाचा पर्याय आहे. श्वेत क्रांती-२ चे मुख्य ध्येय शाश्वतता आणि वर्तुळाकारता आहे."**
>
> **- श्री अमित शाह**
> **केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री**

भारत दूध उत्पादनात जगात पहिल्या क्रमांकावर आहे आणि त्याला जगातील दुग्धशाळा म्हटले जाते. कृषी जीवीए (ग्रॉस व्हॅल्यू अॅडिशन) मध्ये दुग्ध क्षेत्राचे योगदान 30 टक्के आहे. गावांमधून होणारे स्थलांतर थांबवण्यासाठी आणि भूमिहीन आणि लहान शेतकऱ्यांना समृद्ध करण्यासाठी दुग्धव्यवसाय हा एक महत्त्वाचा पर्याय आहे. केवळ दूध उत्पादनालाच नव्हे तर शेण आणि सेंद्रिय शेतीपासून मिळणाऱ्या उत्पन्नाला प्रोत्साहन देण्यासाठी, एनडीडीबी देशभरात बायोगॅस

15 राज्यांमधील 26 दूध संघांमध्ये बायोगॅस संयंत्रे उभारण्याची तयारी सुरू

1000 एनडीडीबी 1000 कोटी रुपयांची आर्थिक मदत देणार

53 भारत हा 53 कोटी पशुधन असलेला देश आहे.

30 30 कोटी गायी आणि म्हशी

सेंद्रिय खते आणि जैवइंधनाचा वापर वाढवा.

उत्पादन वाढवण्याच्या योजनेवर काम करत आहे. देशात 53 कोटींहून अधिक पशुधन आहे, त्यापैकी सुमारे 30 कोटी गायी आणि म्हशी आहेत. त्यामुळे, मोठ्या प्रमाणात शेण उपलब्ध आहे जे सेंद्रिय खत, जैवइंधन इत्यादींसाठी वापरले जाऊ शकते. एनडीडीबीने एनडीडीबी सस्टेन प्लस प्रकल्पांतर्गत लहान आणि मोठ्या प्रमाणात कॉम्प्रेस्ड बायोगॅस प्रकल्प आणि शाश्वत दुग्ध उद्योगांना वित्तपुरवठा करण्यासाठी वित्तपुरवठा उपक्रम सुरू केले आहेत. लहान आणि मोठ्या बायोगॅस संयंत्रे आणि कॉम्प्रेस्ड बायोगॅस (सीबीजी) प्रकल्पांसाठी कर्ज सहाय्य देण्यासाठी एनडीडीबी ने 1,000 कोटी रुपयांच्या वाटपासह एक नवीन वित्तपुरवठा योजना सुरू केली आहे. यामुळे पुढील 10 वर्षांत विविध खत व्यवस्थापन मॉडेल्सचा विस्तार होण्यास मदत होईल, ज्यामुळे शेतकऱ्यांचे उत्पन्न देखील वाढेल. या उपक्रमांमुळे दुग्धव्यवसायात चक्रीय पद्धतींचा अवलंब वाढेल, कार्यक्षम खत व्यवस्थापन आणि ऊर्जा उत्पादनाला चालना मिळेल आणि पर्यावरणीय परिणाम कमी होतील अशी अपेक्षा आहे.

सेंद्रिय खत उत्पादनातून सेंद्रिय शेतीला बळ मिळेल

दुग्ध क्षेत्रात चक्रीयता आणि शाश्वततेवर लक्ष केंद्रित करून इंधन आणि सेंद्रिय खत तयार करण्यासाठी शेणाचा वापर केल्याने शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढण्यास मदत होईल. सेंद्रिय खतांचा वापर केल्यास पिकांची उत्पादकताही वाढेल. केंद्र सरकारच्या प्रयत्नांमुळे दुग्धव्यवसाय क्षेत्र मोठ्या प्रमाणात असंघटित ते संघटित क्षेत्रात रूपांतरित होत आहे. पर्यावरणपूरक पद्धतींना नवोपक्रमाशी जोडल्याने केवळ हिरव्या वाढीला चालना मिळणार नाही तर लाखो शेतकऱ्यांची समृद्धी देखील सुनिश्चित होईल.

बायोगॅसचे मुख्य मॉडेल्स

जचरियापुरा मॉडेल: गुजरातमधील आणंद जिल्ह्यातील बोरवड तालुक्यातील जचरियापुरा गावातील तीन-चतुर्थांश पेक्षा जास्त कुटुंबे पशुपालन व्यवसायात गुंतलेली आहेत, ज्यामध्ये बहुसंख्य म्हशी आहेत. येथील शेतकऱ्यांचा मुख्य व्यवसाय दूध उत्पादन आहे. ते त्यांचे दूध अमूलला विकतात. पूर्वी हे पशुपालक शेण गोळा करायचे आणि ते त्यांच्या शेतात खत म्हणून वापरायचे. ही एक पारंपारिक प्रक्रिया आहे जी देशभरातील पशुपालकांकडून बऱ्याच काळापासून वापरली जात आहे. शेणापासून पैसे कमविण्याचा एक पायलट प्रोजेक्ट म्हणून, एनडीडीबीने सर्व पशुपालकांच्या घरात रु. 10,000 खर्चून 2 घनमीटर शेण गॅस प्लांट (एका प्लांटची किंमत सुमारे 25 हजार रुपये आहे) बसवले आहेत. 1.2 कोटी, जे दररोज सुमारे 24 हजार लिटर स्लरी (प्लांटमधून बाहेर पडणारे द्रव गाईचे शेण) तयार करते. स्लरीचा वापर थेट शेतात केला जातो आणि त्यापासून सेंद्रिय खत देखील बनवले जाते. बायोगॅस प्लांट

International Year of Cooperatives 2025 Cooperatives Build a Better World

उभारल्यानंतर, अमूलद्वारे ते खरेदी करून आणि मूल्यवर्धन करून सेंद्रिय खत तयार केले जात आहे. यामुळे गावातील लोकांना अतिरिक्त उत्पन्न मिळू लागले. यामुळे अनेकांना प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष रोजगारही मिळाला. याशिवाय, प्लांटने पशुपालकांना स्वयंपाकासाठी मोफत बायोगॅस देण्यास सुरुवात केली, त्यामुळे इंधनावरील खर्च वाचला. यामुळे गावातील शेतकऱ्यांचे उत्पन्न तिप्पट वाढले. साधारणपणे, दूध न देणाऱ्या गायी आणि म्हशी पाळणे शेतकऱ्यांसाठी कठीण असते, परंतु या मॉडेल अंतर्गत, अशी जनावरे देखील उत्पन्नाचे साधन बनली आहेत. आता या यशस्वी मॉडेलचा देशभर विस्तार करण्याची तयारी करण्यात आली आहे ज्यामुळे शेतकऱ्यांना फायदा होईल.

बनास मॉडेल: गुजरातमधील बनासकांठा जिल्ह्यातील बनास डेअरी गाईच्या शेणाचे बायोगॅस आणि स्लरीमध्ये रूपांतर करत आहे. त्यानंतर बायोगॅस शुद्ध करून बायो सीबीजी (कॉम्प्रेस्ड बायोगॅस) आणि बायो सीएनजी (कॉम्प्रेस्ड नॅचरल गॅस) तयार केले जाते, जे वाहनांमध्ये इंधन म्हणून वापरले जातात. शेतीच्या शेतात वापरण्यासाठी स्लरीचे सेंद्रिय खतात रूपांतर केले जाते ज्यामुळे पर्यावरणाचे रक्षण होते आणि कचरा व्यवस्थापनाला चालना मिळते. कच्चा वायू संकुचित केला जातो आणि तो ऑटोमोबाईल इंधने म्हणून वापरता येतो. यासाठी बनास डेअरीने बायो सीएनजी पंप देखील उघडला आहे.

वाराणसी मॉडेल: या मॉडेल अंतर्गत, दुग्धशाळांजवळ मोठे बायोगॅस प्लांट बसवण्यात आले. या संयंत्रातून तयार होणारा बायोगॅस दुग्धशाळेच्या औष्णिक आणि उर्जेच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी वापरला जातो. यासाठी मोठ्या प्रमाणात शेणखत लागते जे जवळच्या गोशाळा आणि पशुपालकांकडून पुरवले जाते. शेण विक्री शेतकऱ्यांसाठी उत्पन्नाचा अतिरिक्त स्रोत बनत आहे.

देशभरात शेणापासून उत्पन्न मिळवण्याचे हे मॉडेल राबवण्यासाठी, एनडीडीबीने दूध संघांसोबत एक सामंजस्य करार केला आहे, ज्यामुळे शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढण्यास मदत होईलच, शिवाय रोजगाराच्या संधी वाढण्यास आणि सेंद्रिय खतासाठी मोठी बाजारपेठ निर्माण होण्यासही मदत होईल. एका अंदाजानुसार, जर ही योजना देशभरात राबवली गेली तर 22 लाख नवीन रोजगाराच्या संधी निर्माण होतील. बायोगॅस उत्पादनाच्या क्षेत्रातील यशस्वी प्रयोगांना 250 जिल्हा दूध उत्पादक संघांमध्ये मॉडेल म्हणून यशस्वीरित्या राबविण्यासाठी 2 वर्षांच्या उद्दिष्टासह एक कार्यक्रम आखला जाईल. यासोबतच, सेंद्रिय खताचा 100% वापर करण्यासाठी, जिल्हास्तरीय दूध संघ आणि ग्रामीण दुग्धव्यवसायातील जे शेतकरी अद्याप सहकारी संस्थेशी जोडलेले नाहीत त्यांना सहकारी संस्थेशी जोडण्याचा प्रयत्न केला जाईल.

एनडीडीबी आणि एमपीसीडीएफ यांच्यात झालेल्या कराराच्या निमित्ताने श्री अमित शाह यांनी भाषण केले.

सहकार उदय टीम

दूध उत्पादनात सहकारी दुग्ध संस्थांचे योगदान वाढवण्यासाठी मध्य प्रदेश सहकारी दुग्ध महासंघ (एमपीसीडीएफ) ने राष्ट्रीय दुग्ध विकास मंडळ (एनडीडीबी) सोबत हातमिळवणी केली आहे. याअंतर्गत राज्यातील प्रत्येक गावात सहकारी दुग्धव्यवसायाचा विस्तार केला जाईल. सहकारी दुग्ध क्षेत्राच्या आर्थिक गरजा राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ (एनसीडीसी) द्वारे पूर्ण केल्या जातील. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी भोपाळ येथे आयोजित राज्यस्तरीय सहकारी परिषदेत सांगितले की, 'मध्य प्रदेश साडेपाच कोटी लिटर दूध उत्पादन करतो, जे देशाच्या एकूण दूध उत्पादनाच्या 9 टक्के आहे. यामध्ये सहकारी दुग्धव्यवसायांचा वाटा एक टक्क्यापेक्षा कमी आहे. यामुळे राज्यातील एकूण दूध उत्पादनात सहकारी डेअरींचा वाटा वाढण्यास मदत होईल. राज्याचे अतिरिक्त दूध साडेतीन कोटी लिटर आहे. यापैकी फक्त 2.5 टक्के सहकारी दुग्धशाळेत येते. सध्या फक्त 17 टक्के गावांमध्ये दूध संकलनाची सुविधा उपलब्ध आहे, जी खुप वाढवण्याची गरज आहे.

एनडीडीबीशी हातमिळवणी करून, राज्य सहकारी दुग्धशाळा महासंघाच्या 83 टक्के गावांमध्ये सहकारी दुग्धव्यवसायाचा विस्तार होण्याची शक्यता आहे. शहरांमध्ये दुधाची मागणी दररोज 1.20 कोटी लिटर आहे, ज्यावर शेतकऱ्याला योग्य नफा मिळत नाही. या करारांतर्गत, सहकारमंत्र्यांनी पहिल्या पाच वर्षांत 50 टक्के गावांमध्ये सहकारी प्राथमिक दूध उत्पादक समिती स्थापन करण्याचे लक्ष्य ठेवण्याचे आवाहन केले. जर 50 टक्के गावांमध्ये सहकारी दूध उत्पादक समित्या स्थापन झाल्या तर सहकारी क्षेत्रातील दूध प्रक्रिया क्षमता अनेक पटींनी वाढेल. यामुळे शेतकऱ्यांच्या हातात रोख रक्कम येईल आणि ते समृद्ध होतील.

पशुपालकांना येणाऱ्या व्यावहारिक अडचणींचा उल्लेख करताना, श्री शाह म्हणाले की, जेव्हा शेतकरी खुल्या बाजारात आपले दूध विकायला जातो तेव्हा त्याचे शोषण होते. आमचे उद्दिष्ट प्रत्येक गावातील शेतकऱ्याला सहकारी दुग्धव्यवसायाशी जलद जोडणे आहे. यासोबतच, अशी व्यवस्था करावी लागेल की दुधापासून चीज, दही, ताक, मठ्ठा इत्यादी बनवून विकले जावेत आणि त्याचा

7/14/25, 6:38 PM Sahkar Uday 26 Issue - Marathi

एनसीडीसी दुग्ध क्षेत्राच्या आर्थिक गरजा पूर्ण करेल.

नफा शेतकऱ्याला मिळावा. येत्या काळात मध्य प्रदेशला प्राथमिक दुग्धशाळेचा विस्तार करायचा आहे आणि दूध संकलन वाढवायचे आहे. जनावरांना चांगला चारा द्यावा लागेल, त्यांची जात सुधारावी लागेल जेणेकरून प्रत्येक प्राणी जास्त दूध देईल. दुधावर प्रक्रिया करण्यासाठी आणि ते जास्त नफ्यासह विकण्यासाठी एक प्रक्रिया युनिट देखील स्थापन करावे लागेल.

सहकार मंत्र्यांच्या मते, शेतकऱ्यांना गुणवत्ता तपासणी आणि आठवड्याचे पैसे मिळावेत यासाठी धोरण तयार करणे आणि ब्रँडिंगचे काम मध्य प्रदेश सहकारी दुग्ध महासंघाला करावे लागेल. किमान 50 टक्के गावांपर्यंत दुग्धव्यवसाय पोहोचावा आणि शेतकऱ्यांना त्याचा फायदा व्हावा यासाठी एनडीडीबी आणि एमपीसीडीएफने आक्रमकपणे काम करावे.

ते म्हणाले की, शेतकऱ्यांना त्यांच्या दूध उत्पादनाचा 100 टक्के फायदा मिळाला पाहिजे, तरच दूध उत्पादन वाढेल. मोदी सरकार, मध्य प्रदेश सरकारसह, राज्यातील शेतकऱ्यांच्या कल्याणासाठी शक्य ते सर्व पाऊल उचलण्यास वचनबद्ध आहे. सहकार क्षेत्राला पुनरुज्जीवित करण्याची ही एक सुवर्णसंधी आहे. मध्य प्रदेशने या संधीचा फायदा घ्यावा. राज्यात कृषी, पशुसंवर्धन आणि सहकार्य या तिन्ही क्षेत्रात प्रचंड शक्यता आहेत.

- **मध्य प्रदेशातील दूध उत्पादनात सहकारी दुग्ध संस्थांचे योगदान वाढवण्यासाठी करार करण्यात आला**
- **गावांमध्ये सहकारी दूध उत्पादक समिती स्थापन केल्याने दूध प्रक्रिया क्षमता वाढेल, शेतकरी समृद्ध होतील**

त्यांचा 100% वापर करण्यासाठी खूप काम करावे लागेल. सहकार मंत्रालयाच्या स्थापनेपासून, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली सहकार क्षेत्रात मोठे बदल झाले आहेत. आता हे क्षेत्र वेगाने प्रगती करत आहे. केंद्र सरकारने पॅक्सचे पुनरुज्जीवन, दुग्ध क्षेत्राला चालना देणे, उत्पादन क्षेत्रात सहकार्य आणणे, शहरी सहकारी बँका, जिल्हा सहकारी बँका आणि ग्रामीण बँकांचे कामकाज सुरळीत चालविण्यासाठी प्रयत्न केले आहेत.

सहकार मंत्रालयाने प्रथम पॅक्स साठी मॉडेल उपनियम तयार केले आणि ते राज्य सरकारांकडे मंजुरीसाठी पाठवले. सर्व राज्यांनी हे मॉडेल उपनियम स्वीकारले आहेत. या पावलामुळे सहकार क्षेत्रात नवीन जीवन आले आहे. जोपर्यंत पीएसीएस मजबूत नसतील तोपर्यंत

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/bset/ 11/32

त्रिस्तरीय सहकारी चौकट मजबूत असू शकत नाही. पूर्वी पीएसीएस फक्त अल्पकालीन कृषी कर्ज देत असत, ज्यामुळे त्यांचे उत्पन्न कमी होते. आज पीएसीएस २० पेक्षा जास्त प्रकारच्या सेवा देत आहेत. नवीन सुधारणांमुळे पीएसीचे उत्पन्न वाढत आहे.

सर्व प्रकारच्या सेवा फक्त पॅक्स मध्ये उपलब्ध आहेत

पॅक्स ना जनऔषधी केंद्र, पाणी वितरण, सामान्य सेवा केंद्र यासारख्या सेवा प्रदान करण्याची परवानगी आहे. आज पॅक्स संगणकांवर लोकांसाठी 300 हून अधिक योजना उपलब्ध आहेत. आता कोणालाही रेल्वे तिकीट, वीज बिल, पाणी बिल, जन्म आणि मृत्यू प्रमाणपत्र काढण्यासाठी गावाबाहेर जाण्याची गरज नाही. ही सर्व वैशिष्ट्ये आता पॅकमध्ये उपलब्ध आहेत. पॅक्स आता खत विक्रेते देखील बनू शकतात, पेट्रोल पंप सुरू करू शकतात, स्वयपाकाचा गॅस वितरित करू शकतात आणि 'हर घर नल' योजना देखील चालवू शकतात.

नवीन उपनियमांनुसार, पॅक्स, दुग्ध सहकारी संस्था आणि मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्थांचे विलीनीकरण करून बहुउद्देशीय पीएसीएस (एमपॅक्स) तयार करण्याचे काम करण्यात आले. देशातील सर्व पीएसींचे संगणकीकरण करण्यासाठी केंद्र सरकारने 2500 कोटी रुपये खर्च केले आहेत. पीएसीएसच्या संगणकीकरणात मध्य प्रदेश संपूर्ण देशात प्रथम क्रमांकावर आहे. आता जिल्हा सहकारी बँका आणि राज्य सहकारी बँका संगणक नेटवर्कद्वारे नाबार्डशी जोडल्या गेल्या आहेत. ऑनलाइन ऑडिटच्या व्यवस्थेमुळे सहकार क्षेत्रातही पारदर्शकता आली आहे.

श्री अमित शाह म्हणाले की संगणकीकृत पीएसी 13 भाषांमध्ये काम करत आहेत. केंद्र सरकारने पॅक्स साठी असे सॉफ्टवेअर विकसित केले आहे की जर एखाद्या शेतकऱ्याला बँक खाते उघडायचे असेल तर ते मध्य प्रदेशात हिंदीमध्ये, गुजरातमध्ये गुजरातीमध्ये, बंगालमध्ये बँगालीमध्ये आणि तामिळनाडूमध्ये तामिळनाडूमध्ये केले जाईल. ते म्हणाले की मोदी सरकारने स्थापन केलेल्या तीन नवीन राष्ट्रीय स्तरावरील सहकारी संस्था एनसीईएल, एनसीओएल आणि बीबीएसएसएल द्वारे शेतकऱ्यांना त्यांच्या उत्पादनांना योग्य किंमत, निर्यातीसाठी व्यासपीठ मिळत आहे आणि नफा थेट त्यांच्या बँक खात्यात पोहोचत आहे.

नौ मध्य प्रदेशात नऊ टक्के दूध उत्पादन होते.

3.5 मध्य प्रदेशात 3.5 कोटी लिटर अतिरिक्त दूध उत्पादन होते.

1.20 शहरांमध्ये दररोज 1.20 कोटी लिटर दुधाची मागणी

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी पूर्वांचलमधील एक लाख पशुपालकांच्या कठोर परिश्रमाचे कौतुक केले.

पूर्वांचलमधील दूध उत्पादकांचे जीवन बदलत आहे बनास डेअरी

10 भारत 10 वर्षांत जवळजवळ 65 टक्क्यांनी वाढून जगातील सर्वात मोठा दूध उत्पादक देश बनला आहे.

20 20 हजारांहून अधिक दूध सहकारी संस्था दूध संकलन केंद्रे चालवत आहेत.

100 बनास डेअरीने दूध उत्पादकांना 100 कोटींहून अधिक रुपयांचा बोनस वाटला

सहकार उदय टीम

काशीतील हजारो कुटुंबांचे जीवन आणि नशीब घडवण्यात बनास डेअरीच्या परिवर्तनकारी परिणामाचा उल्लेख करताना पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी म्हणाले की बनास डेअरीने या प्रदेशात गीर गायींचे वाटप केले आहे, ज्यांची संख्या सतत वाढत आहे. बनारसमध्ये पशुखाद्य व्यवस्था सुरू करून डेअरीने त्यांच्या कठोर परिश्रमांचे फळ मिळवले आहे. यामुळे येथील दुग्धव्यवसायाच्या आकांक्षांना नवीन पंखे मिळाले आहेत. पूर्वांचलमधील सुमारे एक लाख शेतकऱ्यांकडून दूध गोळा करून, त्यांना सक्षम बनवून आणि त्यांचे जीवनमान मजबूत केल्याबद्दल त्यांनी दुग्ध क्षेत्राचे कौतुक केले.

बनास डेअरी प्लांटशी संबंधित पशुधन कुटुंबांना बोनस वाटपाचा संदर्भ देताना, श्री मोदी म्हणाले की, 100 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त रकमेचा हा बोनस भेटवस्तू नाही तर त्यांच्या कठोर परिश्रम आणि समर्पणाचे बक्षीस आहे. या प्रयत्नांमुळे पूर्वांचलमधील अनेक महिला 'लखपती दीदी' बनू शकल्या आहेत. आता ते उपजीविकेच्या चिंतांपासून मुक्त झाले आहेत आणि समृद्धीच्या मार्गावर पुढे जात आहेत. ही प्रगती केवळ बनारस आणि उत्तर प्रदेशातच नाही तर संपूर्ण देशात दिसून येते. देशातील लाखो शेतकरी आणि पशुपालकांच्या सततच्या प्रयत्नांमुळे, भारत दूध उत्पादनात जगात आघाडीवर आहे. गेल्या 10 वर्षांत सुमारे 65 टक्के वाढीसह भारत जागतिक स्तरावर सर्वात मोठा दूध उत्पादक देश बनला आहे, असे मोदी म्हणाले.

पंतप्रधानांनी दुग्ध क्षेत्राला मिशन मोडमध्ये पुढे नेण्यासाठी घेतलेल्या पुढाकारांकडे लक्ष वेधले, ज्यामध्ये पशुपालकांना किसान क्रेडिट कार्ड सुविधांशी जोडणे, कर्ज मर्यादा वाढवणे आणि अनुदान कार्यक्रम सुरू करणे यांचा समावेश आहे. प्राण्यांच्या संरक्षणासाठी पाय आणि तोंडाच्या आजाराविरुद्ध मोफत लसीकरण कार्यक्रमाचा संदर्भ देत ते म्हणाले की, संघटित दूध संकलनासाठी 20,000 हून अधिक सहकारी संस्थांना पुनरुज्जीवित करण्याचे प्रयत्न केले गेले आहेत, लाखो नवीन सदस्य दूध सहकारी संस्थांमध्ये सामील झाले आहेत.

बनास डेअरीशी संबंधित राज्यातील दूध पुरवठादारांना 105 कोटी रुपयांहून अधिक किमतीचे बोनस वितरित केल्यानंतर, पंतप्रधान श्री मोदी यांनी राष्ट्रीय गोकुळ अभियानांतर्गत स्थानिक जनावरांच्या जाती विकसित करण्यावर आणि वैज्ञानिक प्रजननाद्वारे त्यांची गुणवत्ता सुधारण्यावर भर दिला. या उपक्रमांचा उद्देश पशुपालकांना नवीन वाढीच्या संधी, चांगल्या बाजारपेठा आणि संधींशी जोडणे आहे.

वाराणसीला विकास योजनांची भेट देताना पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी म्हणाले

काशी हे भारताच्या विविधतेचे प्रतिनिधित्व करते

3,880
वाराणसीला कोट्यवधी रुपयांचे विकास प्रकल्पांचे उद्घाटन

10 वर्षांत
वाराणसी प्रदेशात अंदाजे
45,000
कोटी रुपयांची गुंतवणूक

- **काशी त्यांचा आहे आणि तो काशीचाही आहे: पंतप्रधान नरेंद्र मोदी**
- **काशी विकास आणि वारसा घेऊन पुढे जाण्याच्या दृष्टिकोनाचे सर्वोत्तम मॉडेल बनत आहे.**

सहकार उदय टीम

आधुनिकतेचा स्वीकार करून, काशीने केवळ आपला वारसा जपला नाही तर उज्ज्वल भविष्याचा स्वीकार केला आहे. भगवान महादेव यांच्या मार्गदर्शनाखालील प्राचीन काशी आता प्रगतीशील आहे आणि पूर्वांचलच्या आर्थिक नकाशाचे केंद्र देखील आहे. स्थानिक खासदार आणि देशाचे पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी उत्तर प्रदेशातील वाराणसी येथे रु. 500 कोटींपेक्षा जास्त किमतीच्या विकास प्रकल्पांचे उद्घाटन करताना हे विचार व्यक्त केले. ३,८८० कोटी. काशीशी असलेल्या त्यांच्या खोल नात्याचा उल्लेख करताना, श्री मोदी म्हणाले की काशी त्यांची आहे आणि ते काशीचे आहेत.

काशीला बळकट करण्यासाठी, तिचे सौंदर्यीकरण करण्यासाठी आणि तिच्या प्राचीन आत्म्याला तिच्या आधुनिक ओळखीशी जोडण्यासाठी सामूहिक वचनबद्धतेवर भर देत पंतप्रधान म्हणाले की, काशीचे जतन करणे म्हणजे भारताच्या आत्म्याचे रक्षण करणे. ते म्हणाले की, गेल्या १० वर्षांत बनारसच्या विकासाला नवी गती मिळाली आहे. काशी आणि पूर्वांचलच्या विविध भागांना जोडणाऱ्या अनेक प्रकल्पांच्या शुभारंभाचा संदर्भ देत, श्री मोदी म्हणाले की, पायाभूत सुविधा प्रकल्पांच्या माध्यमातून, संपर्क मजबूत करण्यासाठी, प्रत्येक घरात नळाचे पाणी पोहोचवण्यासाठी आणि शिक्षण, आरोग्य आणि क्रीडा सुविधांचा विस्तार करण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत. या योजनांचा काशीतील प्रत्येक रहिवाशाला मोठा फायदा होईल. प्रत्येक प्रदेश, प्रत्येक कुटुंब आणि प्रत्येक तरुणाला चांगल्या सुविधा पुरवण्याच्या सरकारच्या वचनबद्धतेचा पुनरुच्चार करत, पूर्वांचलला विकसित प्रदेशात रूपांतरित करण्यासाठी हा उपक्रम एक महत्त्वाची कामगिरी ठरेल असे ते म्हणाले.

काशीमध्ये पायाभूत सुविधा आणि सुविधांचा अभूतपूर्व विकास

विकास आणि वारसा यांच्यातील संतुलन साधण्याच्या भारताच्या प्रवासाचा संदर्भ देत, श्री मोदी यांनी काशीला या मॉडेलचे सर्वोत्तम उदाहरण म्हणून वर्णन केले आणि म्हणाले की काशी ही भारताच्या आत्म्याचे आणि विविधतेचे सर्वात सुंदर प्रतिनिधित्व करते. काशीच्या प्रत्येक परिसरातील अद्वितीय संस्कृती आणि प्रत्येक रस्त्यावर दिसणारे भारताचे वेगवेगळे रंग यांचा उल्लेख करत पंतप्रधानांनी काशी-तमिळ संगमम सारख्या

काशी आरोग्याची राजधानी बनत आहे.

आरोग्यसेवेतील लक्षणीय प्रगतीवर भर देताना श्री मोदी म्हणाले की, काशीमध्ये केवळ रुग्णालयांची संख्याच वाढली नाही तर रुग्णांवर पूर्ण सन्मानाने उपचार केले जात आहेत. आयुष्मान भारत योजनेला गरिबांसाठी वरदान असल्याचे सांगून ते म्हणाले की, वाराणसीतील हजारो आणि संपूर्ण राज्यातील लाखो लोकांना या योजनेचा फायदा झाला आहे. या योजनेमुळे राज्यातील लाखो कुटुंबांचे कोट्यवधी रुपये वाचले आहेत.

> जौनपूरची इमरती, मथुराची सांझी कला, बुंदेलखंडची काथिया गहू आणि पिलीभीतची बांसरी यांना जीआय टॅग मिळाला आहे

ज्येष्ठ नागरिकांसाठी मोफत उपचारांसाठी आयुष्मान वय वंदना योजनेच्या शुभारंभाचा संदर्भ देत, श्री. मोदी म्हणाले की, या उपक्रमामुळे ७० वर्षांवरील प्रत्येक ज्येष्ठ नागरिकाला, त्यांचे उत्पन्न कितीही असो, मोफत उपचार मिळण्याची खात्री मिळते. त्यांनी सांगितले की वाराणसीने सुमारे ५० हजार वय वंदना कार्ड जारी केले आहेत. ते म्हणाले की, आयुष्मान कार्डमुळे सरकार आता लोकांच्या आरोग्य सेवेची आर्थिक जबाबदारी घेते. या क्षेत्रात झालेल्या व्यापक सुधारणांचा उल्लेख करताना, श्री मोदी म्हणाले की काशी आता आरोग्याची राजधानी बनत आहे. श्री मोदी म्हणाले की, विकासाचे सार म्हणजे लोकांच्या जवळ सुविधा आणणे. अलिकडच्या काळात राज्यातील अभूतपूर्व विकासाचा उल्लेख करताना ते म्हणाले की, राज्याने केवळ आर्थिक परिस्थितीच बदलली नाही तर त्याचा दृष्टिकोनही बदलला आहे. हे राज्य आता केवळ शक्यतांची भूमी राहिलेले नाही, तर ते क्षमता आणि यशांच्या दृढनिश्चयाची भूमी बनले आहे. त्यांनी जागतिक स्तरावर 'मेड इन इंडिया'च्या वाढत्या लोकप्रियतेवर भर दिला, भारतात बनवलेली उत्पादने आता जागतिक ब्रँड बनत आहेत. श्री मोदी म्हणाले की, वाराणसी आणि आसपासच्या जिल्ह्यांतील ३० हून अधिक उत्पादनांना जीआय टॅग मिळाले आहेत. हे टॅग्ज वस्तू ओळखण्यासाठी पासपोर्ट आहेत. वाराणसीतील तबला, शहनाई, भिंतीवरील चित्रकला, थंडई, भरलेली लाल मिरची, लाल पेडा आणि तिरंगा बर्फी इत्यादी उत्पादनांना जीआय टॅग मिळाला आहे. ते म्हणाले की, जौनपूरची इमरती, मथुराची सांझी कला, बुंदेलखंडची काठिया गहू, पिलीभीतची बासरी, प्रयागराजची मुंज कला, बरेलीची झरदोजी, चित्रकूटची लाकूडकला आणि लखीमपूर खेरीचे थारू झरदोजी यासारख्या उत्पादनांना अलीकडेच जीआय टॅग मिळाला आहे. ते म्हणाले की उत्तर प्रदेशच्या मातीचा सुगंध आता सीमा ओलांडून आपला वारसा दूरवर पसरवत आहे.

उपक्रमांबद्दल आनंद व्यक्त केला आणि असे उपक्रम एकतेचे बंधन मजबूत करतात असे सांगितले. त्यांनी काशीमध्ये येणाऱ्या एकता मॉलची घोषणा केली, ज्यामध्ये एकाच छताखाली भारताची विविधता प्रदर्शित केली जाईल आणि देशभरातील विविध जिल्ह्यांमधील उत्पादने उपलब्ध असतील.

त्यांच्या कार्यकाळात काशीच्या पायाभूत सुविधा आणि सुविधांच्या विकासात झालेल्या महत्त्वपूर्ण कामगिरीचा उल्लेख करताना, श्री मोदी म्हणाले की काशीतील रस्ते, रेल्वे आणि विमानतळ इत्यादींच्या विकासाचे पर्यटकांनी मोठ्या प्रमाणात कौतुक केले आहे. ते म्हणाले की, लाखो

लोक दररोज बनारसमध्ये येतात, बाबा विश्वनाथांची पूजा करतात आणि पवित्र गंगेत स्नान करतात. पूर्वी लहान उत्सवांमध्ये होणारी वाहतूक कोंडी आणि धूळ आणि उष्णतेमुळे प्रवाशांना होणाऱ्या गैरसोयींची आठवण करून देत, श्री. मोदी म्हणाले की, फुलवारिया उड्डाणपुलाचे बांधकाम आणि इतर विकासकामांमुळे अंतर कमी झाले आहे आणि वेळेची बचत होण्यासोबतच दैनंदिन जीवनातील सुलभता वाढली आहे. ते म्हणाले की, रिंगरोडच्या बांधकामामुळे तासनतास होणारी वाहतूक कोंडी संपली आहे आणि जौनपूर आणि गाजीपूरच्या ग्रामीण भागातील रहिवासी तसेच बलिया आणि मऊ जिल्ह्यातील लोकांना विमानतळावर खूप कमी वेळात प्रवास करता आला आहे. वाराणसी आणि आसपासच्या भागात कनेक्टिव्हिटी वाढवण्यासाठी गेल्या १० वर्षात सुमारे ४५,००० कोटी रुपयांच्या गुंतवणूकीचा उल्लेख करताना, त्यांनी सांगितले की, या प्रदेशात चांगली वाहतूक कनेक्टिव्हिटी आणि रुंद रस्त्यांच्या बांधकामामुळे गाजीपूर, जौनपूर, मिर्झापूर आणि आझमगड सारख्या शहरांमध्ये प्रवास जलद आणि सोयीस्कर झाला आहे. यामुळे प्रादेशिक विकासाला चालना मिळाली आहे. श्री मोदी म्हणाले की या गुंतवणुकीमुळे केवळ पायाभूत सुविधाच नव्हे तर विश्वासही बदलला आहे, ज्यामुळे काशी आणि शेजारच्या जिल्ह्यांना फायदा झाला आहे.

लाल बहादूर शास्त्री विमानतळाच्या चालू विस्ताराचा आणि कनेक्टिव्हिटी सुधारण्यासाठी विमानतळाजवळ सहा पदरी भूमिगत बोगद्याच्या बांधकामाचा संदर्भ देत ते म्हणाले की, भदोही, गाजीपूर आणि जौनपूरला जोडणारे प्रकल्प सुरू झाले आहेत. भिखारीपूर आणि मांडुआडीह येथे बऱ्याच काळापासून प्रलंबित असलेल्या उड्डाणपुलाचे बांधकाम पूर्ण झाले आहे. बनारस शहर आणि सारनाथला जोडणारा एक नवीन पूल बांधण्याची घोषणा श्री मोदी यांनी केली, ज्यामुळे इतर जिल्ह्यांमधून सारनाथला जाणाऱ्या प्रवाशांना शहरातून जाण्याची गरज कमी झाली. येत्या काळात, हे प्रकल्प पूर्ण झाल्यानंतर, बनारसमधील वाहतूक आणखी सोयीस्कर होईल असे श्री. मोदी म्हणाले. या प्रगतीमुळे या प्रदेशात गती आणि व्यावसायिक क्रियाकलाप वाढतील. त्यांनी काशीमध्ये सिटी रोपवेच्या चाचणीच्या सुरुवातीचा उल्लेख केला आणि सांगितले की यामुळे बनारस अशी सुविधा देणाऱ्या जगातील काही मोजक्या शहरांपैकी एक बनेल. बनारसमध्ये होणाऱ्या प्रत्येक विकास आणि पायाभूत सुविधा प्रकल्पाचा फायदा पूर्वांचलमधील तरुणांना होतो असे श्री. मोदी म्हणाले. युवकांना खेळात उत्कृष्ट कामगिरी करण्यासाठी, त्यांनी बनारसमध्ये नवीन स्टेडियम बांधणे आणि तरुण खेळाडूंसाठी उत्कृष्ट सुविधांचा विकास करणे तसेच वाराणसीतील शेकडो खेळाडू प्रशिक्षण घेत असलेल्या नवीन क्रीडा संकुलाच्या उद्घाटनाचा उल्लेख केला. एमपी क्रीडा स्पर्धेतही, सहभागींना या मैदानांवर त्यांची प्रतिभा दाखवण्याची संधी मिळाली आहे.

राजस्थानमधील कोतपुतली येथील सनातनच्या परिषदेत श्री अमित शाह बोलत होते

मोदी सरकार सामाजिक सौहार्द आणि सांस्कृतिक जागृतीचे वचन पूर्ण करत आहे

एक वर्ष चालणाऱ्या १०८ कुंडीय रुद्र महा मृत्युंजय महायज्ञाद्वारे समाजातील प्रत्येक घटकाला जोडण्याचे महान कार्य बाबा नस्तीनाथ यांनी केले.

सहकार उदय टीम

देशात सामाजिक सलोखा आणि सांस्कृतिक जागृती वाढवण्यासाठी बाबा बालनाथ महाराजांनी घेतलेला संकल्प पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारे पूर्ण करत आहेत. या वस्तुस्थितीचा पुनरुच्चार केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी राजस्थानमधील कोटपुतली जिल्ह्यातील पावता येथे 108 कुंडीय रुद्र महा मृत्युंजय महायज्ञाच्या महापौर्णाहुती आणि सनातन संमेलनादरम्यान केला. बाबा बालनाथ महाराजांच्या समाधीचे दर्शन घेतल्यानंतर श्री शाह म्हणाले की, तपस्या, तपस्या आणि त्यागाने भरलेले त्यांचे जीवन सर्वांना मार्गदर्शन करत राहील. बाबा बालनाथ यांच्या प्रेरणेने, बाबा नस्तीनाथ गेल्या 16 वर्षांपासून या आश्रमात यज्ञ आयोजित करत आहेत आणि समाजातील सर्व घटकांना सहभागी करून त्यांनी एक वर्षापूर्वी येथे 108 कुंडीय महामृत्युंजय महायज्ञ सुरू केला होता, ज्यामध्ये या वर्षी रामनवमीपर्यंत समाजातील सर्व घटकातील लोकांनी शुद्ध हेतूने भाग घेतला आहे आणि निसर्गाचे रक्षण, सनातनचा प्रचार आणि आत्म्याच्या शुद्धीकरणासाठी यज्ञ केले आहेत. समाजाला एकत्र आणण्याचा, व्यक्तींना धार्मिक बनवण्याचा आणि पर्यावरणाची सेवा करण्याचा असा प्रयत्न त्यांनी कधीही पाहिला नसल्याचे श्री शाह म्हणाले. अनेक भाविक येथे आले आणि त्यांनी आपल्या दुर्गुणांचा त्याग केला, व्यसनमुक्तीची प्रतिज्ञा घेतली आणि सामाजिक सौहार्दाचे प्रतीक बनले. ते म्हणाले की ही अखंड धुनी एका महासिद्ध योगींनी सुरू केली होती आणि बाबा नस्तीनाथ ती पुढे नेत आहेत. महाप्रभु आदिनाथांपासून ते नऊ गुरूपर्यंत आणि त्यांच्यानंतर अनेक ऊर्जा वाहकांच्या माध्यमातून नाथ संप्रदायाने सनातन धर्माला बळ दिले आहे. नाथ पंथात, धुनीला पृथ्वी, पाणी, अग्नी, आकाश आणि वायु या पंचमहाभूतांचे संयोजन करून आत्मसाक्षात्कार प्राप्त करण्याचे माध्यम मानले जाते.

भारतात अनेक संत, महापुरुष आणि ऋषी होऊन गेले आहेत आणि बाबा बालनाथ हे देखील असेच एक महान योगी होते ज्यांनी येथे जन्म घेतल्यानंतर देशात आणि परदेशात 84 धुनी स्थापन केल्या आणि त्यांचे संपूर्ण जीवन धार्मिक बनवले. मानवी जीवनाच्या 84 चक्रातून मुक्ती मिळाल्यानंतर जेव्हा त्यांना समाधी मिळाली, तेव्हा त्यांच्या तपश्चर्येमुळे हे स्थान अत्यंत ऊर्जावान बनले. येथे अनेक हताश मन आणि जीवनाला आशा मिळाली आहे, हताश लोकांना जाणीव झाली आहे, असहाय्य लोकांना धर्माचा आधार मिळाला आहे आणि जीवन मूक प्राण्यांबद्दल करुणेने पुढे गेले आहे. ते म्हणाले की, बाबा बालनाथांनी सत्य आणि तपस्येवर विश्वास ठेवणे, त्याग आणि सेवेला जीवनाचा आधार बनवणे, नैसर्गिक जीवन जगणे आणि प्राणी-पक्ष्यांची सेवा करणे या तत्वांना बाबा नस्तीनाथ पुढे नेत आहेत आणि त्यांच्या गुरूप्रमाणे ते लोकधर्म, लोककल्याण, सनातन धर्म, पर्यावरण संरक्षण आणि सामाजिक सौहार्दासाठी अनेक प्रकारच्या प्रकल्पांना दिशा देत आहेत.

मुंबईतील एका गुजराती साहित्यिक कार्यक्रमात श्री अमित शाह यांनी भाषण दिले

राष्ट्र उभारणीत गुजराती साहित्य मासिकांची महत्त्वाची भूमिका

देशाच्या स्वातंत्र्यानंतर 'चित्रलेखा'ने समाज आणि साहित्य या दोन्ही समस्या अतिशय अचूक पद्धतीने लोकांसमोर मांडल्या.

सहकार उदय टीम

साहित्य ही समाजाची गरज आहे आणि समाजाच्या पाठिंब्याशिवाय ते प्रगती करू शकत नाही. गुजराती साहित्यातील मासिके आणि वर्तमानपत्रांनी राष्ट्राच्या विकासात मोठी भूमिका बजावली आहे. महाराष्ट्राची राजधानी मुंबईत गुजराती साप्ताहिक 'चित्रलेखा'च्या 75 व्या स्थापना दिन समारंभात केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शहा यांनी हे विचार मांडले. 'चित्रलेखा'चा हा प्रवास गुजरातच्या साहित्याचे, समाजाचे, जीवनाचे, गुजरातचे आणि देशाच्या आणि समाजाच्या समस्यांचे प्रतिबिंब असल्याचे श्री शाह म्हणाले. देशाच्या स्वातंत्र्यानंतर, 'चित्रलेखा' 1950 मध्ये सुरू झाले आणि समाज आणि साहित्याच्या समस्या लोकांसमोर अगदी अचूकपणे मांडण्याचे काम केले. 'चित्रलेखा' मध्ये प्रकाशित झालेल्या कादंबऱ्यांद्वारे समाजाला एकसंध ठेवण्याचा यशस्वी प्रयत्न

75 वर्षांचा प्रवास, गुजरातच्या साहित्याचे, समाजाचे, जीवनाचे, गुजरातच्या आणि देशाच्या समस्यांचे प्रतिबिंब

1855 मध्ये गुजराती साहित्य परिषदेने 'बुद्धि प्रकाश' नावाचे मासिक सुरू केले. त्यावेळी 'बुद्धि प्रकाश'च्या प्रेरणेने सर्वांनी परंपरेविरुद्ध चळवळ सुरू केली. 1876 मध्ये, नानालाल यांनी 'सत्य विहार' सुरू केले आणि समाजात आश्चर्यकारक जागरूकता पसरवली. महात्मा गांधींनी 1919 मध्ये 'नवजीवन' सुरू केले आणि लोकांना सत्य त्याच्या कठोर स्वरूपात पोहोचवण्याचे काम केले.

करण्यात आला, ज्यामुळे गुजराती भाषा शिकणाऱ्या तरुणांना अभ्यास करण्याची प्रेरणा मिळाली. ते म्हणाले की, 'चित्रलेखा' ने वाचकांशी ज्या पद्धतीने संबंध राखला आहे तो क्वचितच पाहायला मिळतो. हे तेव्हाच शक्य आहे जेव्हा नफ्याचा विचार नसतो आणि उद्देशाची शुद्धता, साहित्याप्रती समर्पण आणि समाजाच्या समस्या सोडवण्याची इच्छा असते. श्री शाह म्हणाले की, जागृत साप्ताहिकाचा आपल्या समाजावर आणि जीवनावर अनेक प्रकारे खोलवर परिणाम होतो. इंग्रजी भाषिक युगात, जेव्हा गुजराती साहित्य जिवंत ठेवणे कठीण होते, तेव्हा वजूभाईंनी 'चित्रलेखा'ची स्थापना केली.

श्री शाह म्हणाले की, गुजरातमधील अनामत चळवळीदरम्यान समाज विघटित होत होता, परंतु त्यावेळी 'चित्रलेखा'ने समाजाला एकसंध ठेवण्यासाठी मशाल हातात घेतली. 75 वर्षांच्या तथ्य-आधारित प्रयत्नांमुळे 'चित्रलेखा'ची विश्वासार्हता प्रस्थापित झाली. तो म्हणाला की जेव्हापासून मी वाचायला शिकलो तेव्हापासून मी 'चित्रलेखा' पाहत आहे. कधी हरकिशन मेहतांची कादंबरी वाचताना, कधी तारक मेहतांची उल्टा चष्मा वाचताना तर कधी पहिल्या पानावर प्रकाशित

26/11 च्या दहशतवादी हल्ल्याचे अचूक आणि खरे चित्रण कोणीही 'चित्रलेखा' सारखे दिले नसते

होणारी कार्टून पाहताना, समाजाचे प्रश्न वाचण्याची आणि त्यांचे उपाय शोधण्याचा प्रयत्न करण्याची उर्मी मला कधी येऊ लागली हे मला कळलेच नाही. श्री शाह म्हणाले की, आज पूर्वीपेक्षाही जास्त, समाजाच्या सर्व समस्यांचे निर्भयपणे वर्णन करण्याची आणि केवळ समस्येवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित न करता तिच्या निराकरणासाठी सूचना देण्याची गरज आहे. तो म्हणाला की आतापर्यंत त्याने त्याच्या आयुष्यात तीन घरे बदलली आहेत, पण 'चित्रलेखा' तिन्ही घरांमध्ये सतत येत राहिली.

चित्रलेखा' ने असे अनेक विशेष अंक दिले जे कधीही विसरता येणार नाहीत. नर्मदा प्रकल्पावरील त्यांच्या विशेषांकाने संपूर्ण गुजरात हादरून टाकले होते. 26/11 च्या मुंबईवरील दहशतवादी हल्ल्याचे 'चित्रलेखा' इतके अचूक आणि खरे चित्रण कोणीही केले नसते. त्यांनी दहशतवादाच्या समस्येबद्दल व्यापक जागरूकता पसरवली. 'चित्रलेखा'ने राम मंदिराच्या मुद्द्यावर तीन विशेष अंकही प्रकाशित केले. श्री शाह म्हणाले की ते लहानपणापासूनच राम मंदिराचे समर्थक आहेत, त्यासाठी लढले आहेत आणि तुरुंगातही गेले आहेत, परंतु 'चित्रलेखा' सारखा मुद्दा कोणीही मांडला नाही. ते म्हणाले की, नागिन दास, तारक मेहता आणि गुणवंत शाह हे 'चित्रलेखा'च्या व्यासपीठामुळे लोकप्रिय झाले आणि राष्ट्रपतींनी त्यांना पद्म पुरस्कारांनी सन्मानित केले.

International Year of Cooperatives 2025 Cooperatives Build a Better World

नवी दिल्ली येथे आयोजित एका कार्यक्रमात पंतप्रधानांनी भाषण केले

भारताने मानवतेला प्राधान्य दिले, मक्तेदारीला नाही

सहकार उदय टीम

- **21 व्या शतकासाठी समावेशक आणि सहभागी जागतिक व्यवस्था प्रस्थापित करण्यात भारत आघाडीची भूमिका बजावत आहे.**
- **भारत केवळ जागतिक व्यवस्थेत सहभागी होत नाही तर भविष्य घडवण्यात आणि सुरक्षित करण्यातही योगदान देत आहे.**

जगाचे डोळे भारतावर आहेत आणि प्रत्येकजण भारताबद्दल उत्सुकतेने भरलेला आहे. जग भारताकडे पाहत आहे आणि आज भारत काय विचार करतो हे समजून घेण्यास उत्सुक आहे. जागतिक समुदाय आता भारताच्या कल्पना, नवोपक्रम आणि प्रयत्नांना पूर्वीपेक्षा जास्त महत्त्व देतो. राष्ट्रीय अभिमान वाढवणारे हे विचार पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी अलिकडेच नवी दिल्ली येथे एका सार्वजनिक कार्यक्रमात मांडले. ते म्हणाले, "ही फक्त सुरुवात आहे कारण जागतिक स्तरावर भारताच्या क्षमता नवीन उंची गाठत आहेत." गेल्या 10-11 वर्षात भारतातील सर्व क्षेत्रांमध्ये झालेल्या मोठ्या बदलांचा उल्लेख करताना, श्री. मोदी यांनी मानसिकतेतील महत्त्वपूर्ण बदलावर भर दिला.

ते म्हणाले की स्वातंत्र्यानंतर अनेक दशके भारतात परदेशी वस्तूंना श्रेष्ठ मानणारी मानसिकता रुजवली जात होती. त्या काळात, व्यापारी अनेकदा परदेशी वस्तूंबद्दल बढाई मारत असत आणि म्हणायचे की या आयात केलेल्या वस्तू आहेत. पंतप्रधानांनी यावर भर दिला की आता हे बदलले आहे आणि आज लोक सक्रियपणे विचारतात, 'हे भारतात बनवले आहे का?' त्यांनी असे प्रतिपादन केले की भारत केवळ जागतिक व्यवस्थेत सहभागी होत नाही तर भविष्य घडवण्यासाठी आणि सुरक्षित करण्यासाठी सक्रियपणे योगदान देत आहे. 21 व्या शतकासाठी जागतिक संस्था स्थापन करण्यात भारताने आघाडीची भूमिका बजावली आहे, असे श्री मोदी म्हणाले. आम्ही नेहमीच मानवतेला प्राधान्य दिले आहे, मक्तेदारीला नाही आणि सर्वसमावेशक आणि सहभागी जागतिक व्यवस्थेसाठी प्रयत्नशील आहोत. यामुळे सामूहिक योगदान आणि सहकार्य सुनिश्चित झाले आहे.

जगभरातील नैसर्गिक आपत्तींच्या आव्हानाला तोंड देण्यासाठी जागतिक वचनबद्धतेसह, भारताने आपत्ती प्रतिरोधक पायाभूत सुविधांसाठी युती (सीडीआरआय) स्थापन करण्यासाठी पुढाकार घेतला. भारताने पूल, रस्ते, इमारती आणि पॉवर ग्रिडसह आपत्ती-प्रतिरोधक पायाभूत सुविधांच्या बांधकामाला प्रोत्साहन देण्यासाठी प्रयत्न केले आहेत. ते म्हणाले की, भारताने सर्वात लहान देशांनाही शाश्वत ऊर्जा पुरवठा सुनिश्चित करण्यासाठी एक उपाय म्हणून आंतरराष्ट्रीय सौर आघाडी (आयएसए) सुरू केली आहे आणि 100 हून अधिक देश या उपक्रमात सामील झाले आहेत. या प्रयत्नाचा केवळ हवामानावर सकारात्मक परिणाम होत नाही तर जागतिक दक्षिणेतील देशांच्या ऊर्जेच्या गरजा देखील पूर्ण होतात.

नवीन जागतिक व्यवस्थेत भारताचे स्थान मजबूत झाले

जागतिक व्यवस्था अधिक सहभागी आणि लोकशाही बनवण्याच्या भारताच्या प्रयत्नांमुळे जी-20 शिखर परिषदेत आफ्रिकन संघाला जी-20 चा कायमस्वरूपी सदस्य बनवण्यात आले. जागतिक निर्णय घेणाऱ्या संस्थांमध्ये जागतिक दक्षिणेचा आवाज म्हणून भारताच्या भूमिकेचा उल्लेख श्री मोदी यांनी केला आणि सांगितले की भारताने आंतरराष्ट्रीय योग दिन, डब्ल्यूएचओ ग्लोबल सेंटर फॉर ट्रॅडिशनल मेडिसिन आणि ग्लोबल फ्रेमवर्क फॉर आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस (एआय) च्या विकासासह विविध क्षेत्रात महत्त्वपूर्ण योगदान दिले आहे. या प्रयत्नांमुळे नवीन जागतिक व्यवस्थेत भारताचे स्थान मजबूत झाले आहे. त्यांनी जागतिक सुरक्षेत भारताच्या महत्त्वाच्या भूमिकेवर प्रकाश टाकला आणि सांगितले की, कोविड-19 साथीच्या काळात, भारताने लस विकसित केल्या आणि 150 हून अधिक देशांना औषधे पुरवली, त्याचबरोबर देशात जलद लसीकरण सुनिश्चित केले. जागतिक संकटाच्या या काळात, भारताची सेवा आणि करुणेची मूल्ये जगभर प्रतिध्वनित झाली आणि त्यांनी आपल्या संस्कृती आणि परंपरांचे सार प्रदर्शित केले.

कठुआ येथील सीमा चौकीवर श्री अमित शाह यांनी सीमा सुरक्षा दलाच्या जवानांशी संवाद साधला

पाकिस्तान आणि बांगलादेश सीमेवर तैनात असलेले सैनिक आधुनिक तंत्रज्ञानाने सुसज्ज असतील

सहकार उदय टीम

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी जम्मू आणि काश्मीरच्या दौऱ्यादरम्यान कठुआ येथील सीमा सुरक्षा दलाच्या (बीएसएफ) चौकी 'विनय' येथे तैनात असलेल्या कर्मचाऱ्यांशी संवाद साधला. जवानांशी संवाद साधताना केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री शाह म्हणाले की, येथे येऊन सीमा सुरक्षा दलाचे जवान कोणत्या कठीण परिस्थितीत देशाच्या सीमांचे रक्षण करतात हे कळते. कडाक्याची थंडी असो, मुसळधार पाऊस असो किंवा 45 अंश तापमान असो, इतक्या गंभीर भौगोलिक आणि हवामान परिस्थिती असूनही, सैनिक सीमांचे रक्षण करण्यासाठी सतर्क आणि सतर्क राहतात. जम्मू प्रदेशातील आंतरराष्ट्रीय सीमेवर देखरेख ठेवण्यासाठी सीमा सुरक्षा दलाच्या जवानांनी आणि अधिकाऱ्यांनी केलेल्या प्रयत्नांचे श्री शाह यांनी कौतुक केले.

देशाच्या सुरक्षेतील बीएसएफच्या गौरवशाली इतिहासाचा उल्लेख करताना, श्री शाह म्हणाले की, संपूर्ण देशाला माहित आहे की बीएसएफ ही आपल्या सुरक्षेची पहिली फळी आहे. सीमा सुरक्षा दलाने नेहमीच ही जबाबदारी उत्तम प्रकारे पार पाडली आहे. पाकिस्तानसोबतच्या प्रत्येक युद्धात, आपल्या बीएसएफ सैनिकांनी भारतीय सैन्याइतकेच मोठे योगदान दिले आहे. सीमेवर तैनातीसाठी इलेक्ट्रॉनिक देखरेख प्रणालीचे दोन मॉडेल बनवण्यात आले आहेत, असे त्यांनी सांगितले. संपूर्ण सीमेवर तैनात झाल्यानंतर, सैनिकांना तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून माहिती मिळवणे आणि शत्रूने केलेल्या कोणत्याही कृतीच्या बाबतीत त्वरित प्रतिसाद देणे खूप सोपे होईल. सीमेवरील घुसखोरी ओळखण्यासाठी आणि तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून बोगदे शोधून नष्ट करण्यासाठी अनेक प्रयोगही करण्यात आले आहेत.

- **केंद्र सरकार सुरक्षा दलांच्या आणि त्यांच्या कुटुंबियांच्या कल्याणासाठी पूर्णपणे समर्पित आहे.**
- **सीमेवर तैनात असलेल्या सैनिकांना त्यांच्या कर्तव्यादरम्यान येणाऱ्या अडचणी कमी होतील.**

काही वर्षांत संपूर्ण भारत-पाकिस्तान आणि भारत-बांगलादेश सीमेवर तैनात असलेले सुरक्षा दल आधुनिक तंत्रज्ञानाने सुसज्ज असतील, असे शाह म्हणाले. आपल्या सैनिकांचे बलिदान, शौर्य, बलिदान आणि धाडस नेहमीच भारताचे सीमेपलीकडील शत्रूपासून रक्षण करते. आणि म्हणूनच देशातील लोकांच्या हृदयात बीएसएफबद्दल आदराची भावना आहे. सीमेवर तंत्रज्ञानाशी संबंधित 26 हून अधिक उपक्रमांची चाचणी घेतली जात आहे. यामध्ये ड्रोनविरोधी तंत्रज्ञान, बोगदा ओळख तत्रज्ञान आणि इलेक्ट्रॉनिक देखरेख यासारख्या बाबींचा समावेश आहे

2019 मध्ये कठुआ जिल्ह्यातील आंतरराष्ट्रीय सीमेवर कर्तव्य बजावताना सर्वोच्च बलिदान देणारे सीमा सुरक्षा दलाचे शहीद सहाय्यक कमांडंट विनय प्रसाद यांना श्री शाह यांनी श्रद्धांजली वाहिली आणि सीमेवर नव्याने बांधलेल्या 8 महिला बॅरेक्स, हाय मास्ट लाईट्स, जी1 टॉवर आणि कंपोझिट बीओपीचे उद्घाटन केले. त्यांच्या बांधकामाचा खर्च 47.22 कोटी रुपये होता. सरकारच्या या उपक्रमामुळे सीमा सुरक्षा दलाच्या जवानांच्या कर्तव्यादरम्यान सुरक्षा व्यवस्था मजबूत झाली आहे. सीमेवरील कठीण परिस्थितीतही त्यांच्या राहणीमानाच्या सुविधांमध्ये सुधारणा झाली आहे.

केंद्र सरकार सुरक्षा दलांच्या आणि त्यांच्या कुटुंबियांच्या कल्याणासाठी पूर्णपणे समर्पित आहे. भारत सरकारने सुरक्षा दलांसाठी अनेक कल्याणकारी योजना सुरू केल्या आहेत, ज्यामध्ये आयुष्मान, सीएपीएफ, एक्स-ग्रेशिया पेमेंट, सीएपीएफ वेतन पॅकेज योजनेअंतर्गत अपघाती मृत्यू विमा कव्हरेज, एकीकृत पेन्शन योजना, प्रधानमंत्री शिष्यवृत्ती योजना आणि ई-आवास यांचा समावेश आहे.

मध्य प्रदेशातील आनंदपूर धाम येथे आयोजित एका कार्यक्रमात पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी भाषण केले

‘विकासासोबत वारसा’ या मंत्रासह नवीन भारत वेगाने प्रगती करत आहे

- **‘राम वन गमन पथ’ मध्ये मध्य प्रदेशचा मोठा भाग**
- **चंदेरी साड्यांना जीआय टॅग मिळाला**
- **प्राणपूरमध्ये हस्तकला हातमाग पर्यटन गावाची स्थापना.**

सहकार उदय टीम

भारताच्या सांस्कृतिक आणि आध्यात्मिक वारशाचा प्रचार करण्याच्या आपल्या वचनबद्धतेनुसार, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी मध्य प्रदेशातील अशोकनगर जिल्ह्यातील आनंदपूर धामला भेट दिली. 2047 पर्यंत विकसित भारत बनण्याच्या देशाच्या महत्त्वाकांक्षी ध्येयाला त्यांनी पुन्हा एकदा अधोरेखित केले आणि ते साध्य करण्याचा विश्वास व्यक्त केला, भारताची प्राचीन संस्कृती जपण्याची गरज यावर भर दिला आणि सांगितले की विकासाच्या मागे लागताना अनेक देशांनी त्यांच्या परंपरांशी संपर्क गमावला आहे. श्री मोदी म्हणाले, “भारताची संस्कृती केवळ त्याच्या ओळखीशी जोडलेली नाही तर ती त्याच्या क्षमतांना देखील बळकटी देते.” ‘सबका साथ, सबका विकास’ या मंत्राने मार्गदर्शित, गरीब आणि उपेक्षितांचे उत्थान करण्याच्या सरकारच्या संकल्पाचा पुनरुच्चार करत, त्यांनी “सेवेची ही भावना सरकारचे धोरण आणि वचनबद्धता आहे” यावर भर दिला.

पंतप्रधानांनी यावर भर दिला की सेवेची भावना व्यक्तींना समाज, राष्ट्र आणि मानवतेच्या मोठ्या कार्यांशी जोडते. त्यांनी सेवेत गुंतलेल्यांच्या समर्पणाची कदर केली आणि निःस्वार्थ सेवेद्वारे अडचणींवर मात करणे आपल्यासाठी कसे सामान्य झाले आहे याबद्दल बोलले. श्री मोदी यांनी सेवा ही एक आध्यात्मिक साधना असल्याचे वर्णन केले आणि त्याची तुलना पवित्र गंगेशी केली, ज्यामध्ये प्रत्येकाने डुबकी मारली पाहिजे. या संदर्भात आनंदपूर धाम ट्रस्टने दिलेल्या महत्त्वपूर्ण योगदानाबद्दल त्यांनी त्यांचे कौतुक केले आणि ट्रस्टच्या सेवा उपक्रमांमुळे विकसित भारताच्या स्वप्नात नवीन ऊर्जा निर्माण होईल असा विश्वास व्यक्त केला.

पंतप्रधान म्हणाले की, अशोक नगर आणि आनंदपूर धाम सारख्या क्षेत्रांनी देशासाठी खूप मोठे योगदान दिले आहे. त्यांनी या भागातील कला, संस्कृती आणि नैसर्गिक सौंदर्याचा समृद्ध वारसा आणि विकास आणि वारशाच्या त्यांच्या अफाट क्षमतेकडे लक्ष वेधले आणि मध्य प्रदेश आणि अशोक नगरमध्ये प्रगतीला चालना देण्यासाठी केल्या जाणाऱ्या प्रयत्नांचाही उल्लेख केला. यामध्ये चंदेरी साड्यांना भौगोलिक संकेत (जीआय) टॅग देऊन चंदेरी हातमागाचा प्रचार करणे आणि

प्रदेशात आर्थिक विकासाला चालना देण्यासाठी प्राणपूर येथे हस्तकला हातमाग पर्यटन गावाची स्थापना करणे समाविष्ट आहे.

सरकारच्या कल्याणकारी उपक्रमांचे मूळ म्हणजे सेवेची भावना

श्री मोदी म्हणाले की, सरकारने घेतलेल्या प्रत्येक उपक्रमाच्या गाभ्यामध्ये सेवेची भावना असते. प्रधानमंत्री गरीब कल्याण अन्न योजनेअंतर्गत, प्रत्येक गरजू व्यक्ती अन्नाच्या चिंतेपासून मुक्त आहे यावर त्यांनी भर दिला. त्याचप्रमाणे, आयुष्मान भारत योजनेने गरीब आणि वृद्धांना आरोग्यसेवेच्या चिंतेतून मुक्त केले आहे, तर पंतप्रधान आवास योजना वंचितांसाठी सुरक्षित घरे सुनिश्चित करत आहे. जल जीवन मिशन गावांमधील पाण्याची समस्या सोडवत आहे आणि विक्रमी संख्येने नवीन एम्स, आयआयटी आणि आयआयएम स्थापन करून, गरीबातील गरीब मुले देखील त्यांची स्वप्ने साकार करत आहेत. 'एक पेड माँ के नाम' मोहिमेद्वारे पर्यावरण संरक्षणाप्रती सरकारच्या वचनबद्धतेचा पुनरुच्चार करताना, श्री मोदी म्हणाले की, देशभरात या मोहिमेअंतर्गत कोट्यवधी झाडे लावण्यात आली आहेत. "राम वन गमन पथ" च्या विकासकामांबद्दल बोलताना, श्री मोदी म्हणाले की या मार्गाचा एक महत्त्वाचा भाग मध्य प्रदेशातून जाईल आणि राज्याची उल्लेखनीय आणि अद्वितीय ओळख निर्माण करून त्याचे वेगळेपण आणखी मजबूत करेल.

आनंदपूरच्या पवित्र भूमीत दानधर्माची परंपरा

पंतप्रधान श्री मोदी यांनी गुरुजी महाराज मंदिरात प्रार्थना केली आणि आनंदपूर धाम येथील मंदिराला भेट दिल्याबद्दल आनंद व्यक्त केला आणि संतांच्या तपश्चर्येने जोपासलेल्या या पवित्र भूमीत दान ही एक परंपरा बनली आहे असे सांगितले. येथे सेवेचा संकल्प मानवतेच्या कल्याणाचा मार्ग मोकळा करतो. त्यांनी प्रथम पादशाही श्री श्री श्री श्री 108 श्री स्वामी अद्वैत आनंदजी महाराज आणि इतर पादशाही संतांना वंदन केले. पंतप्रधान म्हणाले, "आपला भारत हा ऋषी, गुढ आणि संतांचा देश आहे ज्यांनी आव्हानात्मक काळात नेहमीच समाजाचे मार्गदर्शन केले आहे." त्यांनी त्या काळाची आठवण करून दिली जेव्हा आदि शंकराचार्यांसारख्या आचार्यांनी अद्वैत तत्वज्ञानाचे सखोल ज्ञान स्पष्ट केले होते. श्री मोदी म्हणाले की, वसाहतवादी काळात समाजाचा या ज्ञानाशी संपर्क तुटू लागला. परंतु, पूज्य अद्वैत आनंद जी महाराजांनी अद्वैताचे ज्ञान सामान्य लोकांसाठी सुलभ आणि सोपे करून हा वारसा पुढे नेला. भौतिक प्रगतीमध्ये युद्ध, संघर्ष आणि मानवी मूल्यांचे ऱ्हास या जागतिक चिंतेचा उल्लेख करताना, श्री. मोदी म्हणाले, "या समस्यांचे निराकरण अद्वैत तत्वज्ञानात आहे." त्यांनी परमहंस दयाळ महाराजांचे उद्धरण दिले, ज्यांनी अद्वैत तत्व सोप्या भाषेत स्पष्ट केले की "तुम्ही जे आहात ते मी आहे". "माझे आणि तुझे" हे विभाजन दूर करणारी ही कल्पना, जर सार्वत्रिकपणे स्वीकारली गेली तर, सर्व संघर्ष सोडवू शकते. श्री मोदींनी आनंदपूर धाम येथे स्थापित केलेल्या ध्यानाच्या पाच तत्वांचा उल्लेख केला, जे निःस्वार्थ सेवेचा उपदेश देतात. वंचितांची सेवा करण्याची आणि मानवतेच्या सेवेच्या कृतीत नारायण पाहण्याची भावना ही भारतीय संस्कृतीचा पाया आहे. आनंदपूर ट्रस्ट ही सेवा संस्कृती समर्पणाने पुढे नेत आहे याबद्दल त्यांनी आनंद व्यक्त केला.

भारतीय संस्कृतीचे राजदूत बनून, ब्रह्माकुमारी संस्था जगात शांतीचा संदेश पसरवत आहे

सहकार उदय टीम

ब्रह्माकुमारी संस्थेने आपल्या त्याग, तपस्या आणि तेजस्वीपणाद्वारे जगात साधेपणा, संयम आणि सहकार्याचे एक अद्भुत वातावरण निर्माण केले आहे.

जगातील कोट्यवधी लोक योग, ध्यान आणि अध्यात्माच्या मार्गावर चालत आहेत; येणाऱ्या काळात, हाच जागतिक शांतीचा मार्ग बनेल.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली, 2047 मध्ये स्वातंत्र्याच्या शताब्दीपर्यंत आपण जगातील प्रत्येक क्षेत्रात सर्वोच्च स्थान गाठण्याचे ध्येय ठेवत आहोत. आपल्या परंपरांमध्ये जागतिक बंधुत्वाकडे नेण्याची, प्रत्येक मानवाच्या आत असलेल्या आत्म्याला परमात्म्याशी जोडण्याची आणि प्रत्येक जीवनाला सद्गुणाच्या मार्गावर नेण्याची क्षमता आहे आणि भारतातील ब्रह्माकुमारींसारख्या संघटना या दिशेने चांगले काम करत आहेत. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी राजस्थानमधील सुरक्षा दलाच्या कर्मचाऱ्यांसाठी 'आत्म-सशक्तीकरणाद्वारे आत्म-सशक्तीकरण' या विषयावरील राष्ट्रीय संवादाचे उद्घाटन करताना हे विचार व्यक्त केले. आपल्या सुरक्षा दलांच्या त्याग, कठोर परिश्रम आणि बलिदानामुळे आज आपण सुरक्षित आहोत असे श्री शाह म्हणाले. आमचे सुरक्षा दल सर्व प्रकारच्या कठीण परिस्थितीत आणि परिस्थितीत देशाच्या सीमांचे रक्षण करतात. अंतर्गत सुरक्षेत कायदा आणि सुव्यवस्था राखून लष्कर, केंद्रीय सशस्त्र पोलिस दल आणि राज्य पोलिस दल कमकुवत लोकांना संरक्षण प्रदान करतात. सुरक्षा कर्मचाऱ्यांना या कामाच्या ताणातून मुक्त करण्यात ब्रह्माकुमारी संघटना महत्त्वाची भूमिका बजावते. गेल्या 25 वर्षांपासून सुरक्षा दलांमध्ये जाऊन

त्यांचा ताण कमी करण्यासाठी आणि शांत मनाने आणि निरोगी शरीराने देशाची सुरक्षा सुनिश्चित करण्यासाठी त्यांनी केलेले प्रयत्न कौतुकास्पद आहेत, असे त्यांनी सांगितले.

श्री शाह यांनी ब्रह्माकुमारी संघटनेच्या 'जागतिक एकता आणि जागतिक आत्मविश्वासासाठी ध्यान' या कार्यक्रमाचे उद्घाटन केले आणि सांगितले की, संस्थेने आपल्या त्याग, तपस्या आणि तेजस्वीपणाद्वारे जगभरात साधेपणा, संयम आणि सहकार्याचे एक अद्भुत वातावरण निर्माण केले आहे. योग आणि ध्यानाद्वारे, ब्रह्माकुमारी जगभरात शांती आणि ध्यानाचा दिवा लावत आहेत आणि प्रत्येक व्यक्तीमधील चांगुलपणा जागृत करण्याचे त्यांचे प्रयत्न शांतीचे अद्भुत वातावरण निर्माण करत आहेत. श्री शाह म्हणाले की, ब्रह्मकुमारीने ब्रह्मचर्य पाळणे, शाकाहार, व्यसनमुक्ती, साधे राहणीमान, ध्यान यासारख्या सर्व गोष्टी लोकांना सोप्या आणि सोप्या पद्धतीने शिकवल्या आहेत आणि त्याद्वारे आत्म्याचे सर्वशक्तिमान देवाशी एकीकरण आणि आत्मज्ञान प्राप्त करून शुद्ध, शांत आणि अमर आत्म्याचा भाग असल्याची भावना निर्माण केली आहे. महिलांच्या शक्तीद्वारे जगभरात शांतता आणि संवादाचा संदेश घेऊन ब्रह्माकुमारी भारतीय संस्कृतीच्या राजदूत म्हणून काम करत आहेत.

25 वर्षांपासून सुरक्षा कर्मचाऱ्यांचा ताण कमी करण्यासाठी ब्रह्माकुमारींचे प्रयत्न कौतुकास्पद आहेत

21 जून रोजी 'आंतरराष्ट्रीय योग दिन' साजरा करून, वैदिक परंपरा संपूर्ण जगापर्यंत पोहोचली

योग आणि अध्यात्माद्वारे मन, शरीर, बुद्धी आणि आत्मा यांना एकत्रित करणे, ज्ञानाने प्रगतीच्या मार्गावर वाटचाल करणे आणि चिंतनाद्वारे समस्या सोडवण्यासाठी धोरणे तयार करणे ही भारताची जुनी परंपरा आहे, असे शाह म्हणाले. आजही आपण ही परंपरा जगभर पसरवण्याचा प्रयत्न करत आहोत. जगाला 'वसुधैव कुटुंबकम' ची भावना देणारा भारत हा पहिला देश होता आणि आपल्या उपनिषदांनी संपूर्ण जगाला आपले कुटुंब बनवले. ते म्हणाले की, पंतप्रधान श्री मोदी यांनी 21 जून रोजी आंतरराष्ट्रीय योग दिन साजरा करून आपली वैदिक परंपरा संपूर्ण जगासमोर आणली. यामुळे, जगातील कोट्यवधी लोक आता आपले जीवन योग, ध्यान आणि अध्यात्माच्या मार्गावर वळवत आहेत. येत्या काळात हा मार्ग जागतिक शांतीचा मार्ग बनेल.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी हरियाणातील हिसार येथे भाषण केले

'चप्पल घालून विमानात प्रवास करण्याचे स्वप्न पूर्ण झाले'

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील भारत सरकार देशवासीयांना सुरक्षित आणि परवडणारा हवाई प्रवास सुलभ करण्यासाठी वचनबद्ध आहे. हे स्वप्न पुढे नेत, पंतप्रधान श्री मोदी यांनी हरियाणातील हिसार येथे महाराजा अग्रसेन विमानतळाच्या नवीन टर्मिनल इमारतीची पायाभरणी केली. या योजनेसाठी ४१० कोटी रुपयांपेक्षा जास्त खर्च येईल. हरियाणातील लोकांची ताकद, खिलाडूवृत्ती आणि बंधुता ही राज्याची ओळख असल्याचे सांगून, श्री. मोदी यांनी चप्पल घालणारे देखील विमानात उडतील

- **पंतप्रधानांनी हिसारमधील महाराजा अग्रसेन विमानतळाच्या नवीन टर्मिनल इमारतीची पायाभरणी केली, 410 कोटी रुपये खर्चून बांधली जाणार आहे**
- **2014 पर्यंत देशात 74 विमानतळ होते, त्यांची संख्या 150 पेक्षा जास्त झाली आहे.**
- **उडान योजनेअंतर्गत सुमारे 90 विमानतळ जोडले गेले.**

7/14/25, 6:38 PM Sahkar Uday 26 Issue - Marathi

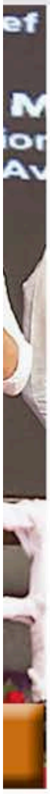

या आपल्या वचनाचा पुनरुच्चार केला आणि म्हणाले की हे स्वप्न आता देशभरात साकार होत आहे. गुरु जंभेश्वर, महाराजा अग्रसेन आणि पवित्र अग्रोहा धाम यांना आदरांजली वाहताना, श्री मोदी यांनी विकसित हरियाणा आणि विकसित भारताच्या ध्येयाप्रती आपली वचनबद्धता पुन्हा व्यक्त केली आणि क्रीडा आणि कृषी क्षेत्रात राज्याच्या जागतिक प्रभावाची प्रशंसा केली.

600
हून अधिक मार्गांवर नागरिकांना परवडणाऱ्या दरात विमान प्रवास उपलब्ध

गेल्या 10 वर्षांत लाखो भारतीयांनी पहिल्यांदाच विमान प्रवासाचा अनुभव घेतला आहे यावर श्री मोदींनी भर दिला. या काळात, देशातील ज्या भागात पूर्वी योग्य रेल्वे स्थानके नव्हती तेथे नवीन विमानतळे देखील बांधली गेली आहेत. स्वातंत्र्यानंतरच्या 70 वर्षांत भारतात फक्त 74 विमानतळ होते, आज त्यांची संख्या 150 पेक्षा जास्त झाली आहे. उडान योजनेअंतर्गत सुमारे 90 विमानतळे जोडली गेली आहेत. यामुळे देशातील नागरिकांना 600 हून अधिक मार्गांवर परवडणाऱ्या दरात विमान प्रवास उपलब्ध झाला आहे आणि दरवर्षी हवाई प्रवाशांची संख्या विक्रमी झाली आहे. विविध विमान कंपन्यांनी 2000 नवीन विमानांची ऑर्डर दिली आहे, ज्यामुळे वैमानिक, एअर होस्टेस आणि इतर सेवांसाठी हजारो नोकऱ्या निर्माण होतील. यासोबतच विमान देखभाल क्षेत्रातही मोठ्या प्रमाणात रोजगाराच्या संधी निर्माण होतील. ते म्हणाले, "हिसार विमानतळ हरियाणाच्या तरुणांच्या आकांक्षा वाढवेल आणि त्यांना नवीन संधी आणि स्वप्ने प्रदान करेल."

गरीब कल्याण आणि सामाजिक न्यायावर सरकारचा भर

पंतप्रधान श्री मोदी यांनी नागरिकांना विकसित भारताच्या उभारणीसाठी बाबासाहेब आंबेडकरांच्या आदर्शांप्रती आपली वचनबद्धता पुन्हा एकदा सिद्ध करण्याचे आवाहन केले. त्यांनी भर दिला की, "आपले सरकार गरिबांचे कल्याण आणि सामाजिक न्याय सुनिश्चित करताना कनेक्टिव्हिटीवर लक्ष केंद्रित करत आहे. स्वातंत्र्याच्या 70 वर्षांनंतरही, केवळ 16 टक्के ग्रामीण घरांमध्ये नळाच्या पाण्याचे कनेक्शन होते, ज्यामुळे अनुसूचित जाती, जमाती आणि मागासवर्गीयांवर मोठा परिणाम झाला आहे, अशी खंत त्यांनी व्यक्त केली. गेल्या काही वर्षांत त्यांच्या सरकारने 12 कोटींहून अधिक ग्रामीण घरांना नळाच्या पाण्याचे कनेक्शन दिले आहे, ज्यामुळे ग्रामीण भागातील 80 टक्के कुटुंबांना ही सुविधा मिळाली आहे. वंचित घटकांना सन्माननीय जीवन सुनिश्चित करण्यासाठी, सरकारने 11 कोटींहून अधिक शौचालये बांधली आहेत. त्यांच्या सरकारच्या काळात उघडण्यात आलेल्या जनधन खात्यांचे सर्वात मोठे लाभार्थी अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती आणि इतर मागासवर्गीय समुदायातील आहेत.

https://online.pubhtml5.com/dhhsc/bset/ 27/32

सहकार राज्यमंत्री कृष्ण पाल गुर्जर यांनी आढावा बैठक घेतली

सहकारी संस्थांचे ऑडिट ऑनलाइन केले जाईल

सहकार उदय टीम

'मेरी समिति मेरा पटल' पोर्टल सुरू, सहकारी संस्थांसमोरील आव्हाने सोडवण्यास मदत होईल.

सहकारी संस्था पारदर्शक, प्रभावी आणि तांत्रिकदृष्ट्या सक्षम करण्यासाठी त्यांच्या डिजिटलायझेशनवर विशेष लक्ष केंद्रित केले जात आहे. यादवारे, सहकारी संस्थांचे कामकाज केवळ डिजिटल पद्धतीने मजबूत केले जात नाही तर त्यांचे ऑडिट लवकरच ऑनलाइन करण्यासाठीही प्रयत्न केले जात आहेत. केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री श्री कृष्ण पाल गुर्जर यांनी अलीकडेच चंदीगड येथे हरियाणामधील सहकारी संस्थांच्या डिजिटायझेशन आणि विस्ताराच्या प्रगतीवर एक आढावा बैठक घेतली ज्यामध्ये या मुद्द्यांवर चर्चा करण्यात आली. तसेच, त्यांनी 'मेरी समिति मेरा पटल ' नावाचे पोर्टल सुरू केले. हे पोर्टल सहकारी संस्थांसमोरील आव्हाने सोडवण्यासाठी उपयुक्त ठरेल.

आढावा बैठकीत त्यांनी सांगितले की, राज्यातील प्राथमिक कृषी पतसंस्था (पॅक्स) समोर येणाऱ्या समस्या ओळखल्या पाहिजेत आणि त्यांचे उत्पन्न वाढवण्यासाठी ठोस योजनांसह त्यांना मॉडेल संस्था म्हणून विकसित केले पाहिजे. राज्य सहकारी बँकांचे आधुनिकीकरण करण्यावर भर देताना त्यांनी अधिकाऱ्यांना सांगितले की या बँका तांत्रिकदृष्ट्या प्रगत केल्या पाहिजेत आणि शेतकऱ्यांना 85 टक्क्यांपर्यंत कर्ज हमीचा लाभ मिळाला पाहिजे. या आढावा बैठकीत हरियाणा सहकार मंत्री श्री अरविंद शर्मा देखील उपस्थित होते. राज्य सरकारने ठरवलेले 2,500 नवीन पीएसी उघडण्याचे उद्दिष्ट प्राधान्याने साध्य होईल याची खात्री करण्याचे त्यांनी अधिकाऱ्यांना सांगितले.

चंदीगड येथील प्रादेशिक सहकारी व्यवस्थापन संस्थेत (आरआयसीएम) आयोजित 'विकसित भारताची निर्मिती: सहकारी संस्था, शेतकरी सक्षमीकरण आणि विकासाद्वारे ग्रामीण अर्थव्यवस्थांचे रूपांतर' या विषयावरील दोन दिवसीय राष्ट्रीय परिषदेत त्यांनी 'मेरी समिति मेरा पटल ' पोर्टलचे उद्घाटन केले. परिषदेचे उद्घाटन करताना श्री गुर्जर म्हणाले की, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली ग्रामीण अर्थव्यवस्था पुनरुज्जीवित होत आहे. सहकारी संस्थांना एकत्रित आणि बळकट करण्यासाठी मानक उपनियम विकसित केले जात आहेत आणि त्यांची कार्यक्षमता वाढवण्यासाठी पीएसीएसचे संगणकीकरण केले जात आहे. पीएसीएस बहुउपयोगी बनवण्यासाठी, त्याला 25 प्रकारच्या सेवा प्रदान करण्याची परवानगी देण्यात आली आहे. यामुळे त्यांच्या सदस्यांसाठी स्वयंरोजगाराच्या अधिक संधी उपलब्ध होतील, ज्यामुळे समुदायांना आणि राष्ट्राला फायदा होईल.

श्री कृष्ण पाल गुर्जर म्हणाले की, पुढील पाच वर्षांत पंजाबमध्ये 9,000 आणि हरियाणामध्ये 2,500 नवीन सहकारी संस्था स्थापन केल्या जातील, ज्यामुळे या क्षेत्राला आणखी बळकटी मिळेल. या परिषदेचे मुख्य उद्दिष्ट ग्रामीण समुदायांना सक्षम करणे, शेतकऱ्यांचे जीवनमान मजबूत करणे आणि सहकार्याद्वारे शाश्वत विकासाला चालना देणे हे होते.

पशुपालन ग्रामीण समृद्धीचा आधार बनत आहे: डॉ.भुतानी

सहकार आढावा बैठकीत, देशभरातील सहकार क्षेत्राला अधिक बळकट आणि आधुनिक करण्यासाठी उपक्रम आणि रणनीती तयार करण्यावर चर्चा करण्यात आली.

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांचे "सहकारातून समृद्धी" हे स्वप्न साकार करण्यासाठी, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या मार्गदर्शनाखाली सहकार मंत्रालय सहकार क्षेत्राला नवीन ऊर्जा आणि स्पष्ट धोरणात्मक दिशा देण्यासाठी सतत प्रयत्नशील आहे. सहकारी क्षेत्र अधिक मजबूत आणि आधुनिक बनवणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे. या भागात, केंद्रीय सहकार सचिव डॉ. आशिष कुमार भुतानी यांच्या अध्यक्षतेखाली मेघालयाची राजधानी शिलाँग येथे दोन दिवसांची (10-11 एप्रिल 2025) राष्ट्रीय आढावा बैठक आयोजित करण्यात आली होती.

बैठकीच्या उद्घाटन सत्रात बोलताना डॉ. भुतानी यांनी देशाच्या अर्थव्यवस्थेत सहकारी क्षेत्राचा नेमका सहभाग किती आहे याचे मूल्यांकन करण्यासाठी सर्व सहकारी संस्थांचे स्थायी खाते क्रमांक (पॅन) गोळा करण्यावर भर दिला. ते म्हणाले की, सहकार मंत्रालय मजबूत आंतरराज्य सहकार्यासह सहकाराच्या नेतृत्वाखालील आर्थिक विकासाला चालना देण्यासाठी वचनबद्ध आहे. पारदर्शकता, विश्लेषण आणि धोरणनिर्मितीच्या दृष्टीने हा उपक्रम खूप महत्वाचा आहे. पशुपालन हे गावकऱ्यांच्या समृद्धीचे साधन असल्याचे सांगून ते म्हणाले की, पशुपालन आता पारंपारिक शेतीपेक्षा जास्त आर्थिक शक्यता असलेले क्षेत्र बनले आहे. दुग्धव्यवसाय क्षेत्राचा विस्तार करण्यासाठी श्वेत क्रांती 2.0 सुरू करण्यात आली आहे. याद्वारे ग्रामीण भागात महिला सक्षमीकरण आणि बाल पोषणाला प्रोत्साहन दिले जात आहे. आसाम, झारखंड आणि उत्तर प्रदेश सारख्या राज्यांमध्ये दुग्धजन्य पायाभूत सुविधांचा विस्तार करण्यासाठी राष्ट्रीय दुग्ध विकास मंडळ आणि अमूल सारख्या संस्थांसोबत भागीदारी केली जात आहे. स्वातंत्र्यानंतर देशात पहिल्यांदाच बांधल्या जाणाऱ्या त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठाबाबत डॉ. भुतानी म्हणाले की, हे एक ऐतिहासिक पाऊल आहे. हे विद्यापीठ सर्व राज्यांमध्ये सहकारी शिक्षणाचे मानकीकरण करेल आणि विद्यमान 250 हून अधिक सहकारी संस्थांना उन्नत करेल.

आढावा बैठकीत, देशभरातील सहकार क्षेत्राला अधिक बळकटी देण्यासाठी आणि आधुनिकीकरण करण्यासाठी उपक्रम आणि धोरणांवर चर्चा करण्यात आली. या बैठकीला राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांचे प्रतिनिधी, सहकारी महासंघांचे अधिकारी, वित्तीय संस्थांसह प्रमुख भागधारक आणि धोरणकर्ते उपस्थित होते. राज्यांच्या आढावा सत्रात राष्ट्रीय सहकारी निर्यात लिमिटेड (एनसीईएल), राष्ट्रीय सहकारी सेंद्रिय लिमिटेड (एनसीओएल), भारतीय बियाणे सहकारी महासंघ लिमिटेड (बीएसएसएल), एनसीसीएफ आणि नाफेड यासारख्या राष्ट्रीय सहकारी संस्थांच्या सहकारी परिसंस्था वाढविण्यात आणि नवोन्मेष आणि समावेशकतेला प्रोत्साहन देण्याच्या महत्त्वपूर्ण भूमिकेवर प्रकाश टाकण्यात आला.

दोन दिवसांच्या सत्रांमध्ये प्रामुख्याने सहकारी संस्थांना बँकिंग सेवांचा विस्तार करणे आणि सूक्ष्म-एटीएमद्वारे घरोघरी बँकिंग सेवा सुनिश्चित करणे, प्राथमिक कृषी पतसंस्था (पॅक्स), दुग्ध सहकारी संस्था आणि इतर सहकारी संस्थांच्या सदस्यांना रुपे किसान क्रेडिट कार्डद्वारे शून्य व्याजदराने कर्ज प्रदान करणे आणि ग्रामीण सहकारी बँकिंगचे बळकटीकरण करणे यावर चर्चा करण्यात आली. तसेच, बहुउद्देशीय कृषी सहकारी संस्था (एमपॅक्स), पॅक्स, दुग्ध आणि मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्था, धान्य साठवणूक योजना आणि कृषी आणि ग्रामीण विकास बँकांचे डिजिटलायझेशन वेळेवर पूर्ण करण्यावर चर्चा करण्यात आली जेणेकरून त्यांची पारदर्शकता, कार्यक्षमता आणि सेवा उपलब्धता सुधारेल.

या कार्यक्रमादरम्यान आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष 2025 या विषयावर एक समर्पित कार्यशाळा देखील आयोजित करण्यात आली होती ज्यामध्ये सहकारी संस्थांसाठी बेंचमार्किंग, प्रभाव मूल्यांकन आणि येत्या आर्थिक वर्षासाठी व्यवसाय सुधारणा कृती आराखडा तयार करणे यासारख्या धोरणात्मक प्राधान्यांवर लक्ष केंद्रित केले गेले. कार्यशाळेत महाराष्ट्र, गुजरात आणि उत्तराखंड येथील प्रतिनिधींनी सहकारी विकासातील सर्वोत्तम पद्धती आणि नवोपक्रम सामायिक केले.

International Year of Cooperatives 2025

विशेष लेख

संदीप कुमार नायक

सहकारी संस्था हवामान बदलाच्या आव्हानांना तोंड देतील

हवामान बदलाच्या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी सहकारी संस्था सज्ज आहेत. जगभरात जनजागृती मोहीम राबविली जात आहे, ज्यामध्ये जी-20 देशांची भूमिका महत्त्वाची आहे. देशातील सहकारी संस्था 2030 साठी निश्चित केलेली शाश्वत विकास उद्दिष्टे (एसडीजी) आणि 2050 पर्यंत नेट झिरो साध्य करण्यासाठी पूर्णपणे सज्ज आहेत. या संदर्भात सीसीए (कोऑपरेटिव्ह फॉर क्लायमेट चेंज) ची स्थापना हा एक अर्थपूर्ण उपक्रम आहे. जी-20 परिषदेतील जवळजवळ सर्वच देश हवामान बदलाच्या वाढत्या धोक्याबद्दल गंभीर चिंतेत आहेत. याबद्दल, जगातील बहुतेक देशांच्या सहकारी संस्था या दिशेने सक्रिय आहेत.

भारताच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी (आयसीए) परिषदेत 150 हून अधिक देशांचे प्रतिनिधी सहभागी झाले होते. त्याचप्रमाणे, जी 20 सदस्य देशांची स्थिती जगातील लोकसंख्येच्या दोन तृतीयांश लोकसंख्येइतकी आहे. जागतिक जीडीपीमध्ये त्याचा वाटा 80 टक्के आहे. तर सदस्य देश जागतिक व्यापाराच्या 75 टक्के प्रतिनिधित्व करतात. जगातील अव्वल 300 सहकारी संस्थांची वार्षिक उलाढाल 2,146 अब्ज अमेरिकन डॉलर्सपेक्षा जास्त झाली आहे. जगभरात सुमारे 30 लाख सहकारी संस्था आहेत. यामध्ये एकट्या भारताचा वाटा सुमारे साडेआठ लाख आहे.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी एलआयएफई (पर्यावरणासाठी जीवनशैली) चे आवाहन केले. सहकारी संस्था आणि त्यांचे सदस्य जीवनाशी संबंधित उपक्रमांमध्ये सक्रियपणे सहभागी होऊ शकतात. जगातील लोकसंख्येचा एक मोठा भाग शेती आणि संबंधित व्यवसायांमधून आपली उपजीविका करतो. बहुतेक शेतकरी सहकारी संस्थांचा भाग आहेत, उदाहरणार्थ 94 टक्के शेतकरी कोणत्या ना कोणत्या सहकारी संस्थेचे सदस्य आहेत. हवामान बदलाचा शेती आणि शेतीशी संबंधित कामांवर परिणाम होत आहे. अशा परिस्थितीत, सहकारी क्षेत्राची भूमिका आणखी वाढते.

आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी (आयसीए) चे मुख्यालय बेल्जियमची राजधानी ब्रुसेल्स येथे आहे. आयसीए मध्ये जी-20 देशांमधील मोठ्या संख्येने सहकारी संस्था आहेत. भारतात इफ्को, जीसीएमएमएफ (अमूल) आणि कृभको सारख्या जगातील सर्वात मोठ्या सहकारी संस्था असल्या तरी, जी-20 मध्ये आयसीए चा सहभाग वाढला पाहिजे. हवामान बदलाच्या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी हे सर्व सहकार्य महत्त्वपूर्ण योगदान देऊ शकते. भारताच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या जी-20 परिषदेत वसुधैव कुटुंबकम हा मुख्य विषय ठेवण्यात आला होता, ज्याचा अर्थ एक पृथ्वी, एक कुटुंब आणि एक भविष्य असा होतो. या वर्षी जूनमध्ये फ्रान्समध्ये झालेल्या नवीन जागतिक वित्तीय करारासाठी पॅरिस शिखर परिषदेत, जुलैमध्ये संयुक्त राष्ट्रांच्या उच्च-स्तरीय राजकीय मंचात, सप्टेंबरमध्ये संयुक्त राष्ट्रांच्या महासभेच्या आश्रयाखाली राष्ट्रप्रमुखांच्या पातळीवर एसडीजी शिखर परिषद आणि डिसेंबरमध्ये दुबईमध्ये सीओपी 20 आणि भविष्यातील 2024 शिखर परिषद आणि भारताच्या जी20 अध्यक्षपदाच्या संभाव्य नेतृत्वात शाश्वत विकास उद्दिष्टे (एसडीजी) साध्य करण्यासाठी सहकारी संस्था महत्त्वाच्या आहेत.

सहकार्याच्या सात मुख्य तत्त्वांमध्ये समुदाय हा केंद्रबिंदू आहे आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सहकारी बँकिंग सेवा सुधारण्यासाठी तातडीने निर्णय घेणे आवश्यक आहे, ज्यामुळे सहकारी संस्थांना कमी कार्बन जगाकडे संक्रमणावर वेगाने लक्ष केंद्रित करता येईल. जी 20 शिखर परिषदेत जी 20 ग्रीन डेव्हलपमेंट करारावर विशेषतः चर्चा झाली. शाश्वत विकास उद्दिष्टे, हवामान बदल आणि पर्यावरण संरक्षणासाठी झालेल्या जी 20 देशांच्या कृषी मंत्र्यांच्या बैठकीत, 2030 पर्यंत एसडीजी किंवा शाश्वत विकास उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी अन्न उत्पादन, अन्न सुरक्षा, शाश्वत शेती आणि आंतरराष्ट्रीय व्यापार ही प्रमुख आव्हाने आहेत यावर चर्चा झाली. अन्न सुरक्षा सुनिश्चित करण्यासाठी, हरितगृह वायू उत्सर्जन, जैवविविधतेचे नुकसान आणि जमीन उत्पादकता कमी होणे यासारख्या हवामान बदलावर परिणाम करणाऱ्या क्रियाकलापांना प्रतिबंधित करणे आवश्यक आहे. या संदर्भात इफ्को नॅनो युरियाचे योगदान प्रशंसनीय आहे. हवामान बदलाच्या धोक्यांना आळा घालण्यासाठी जी-20 गटातील देशांनी आपली वचनबद्धता दर्शविली असल्याने, पर्यावरणीय संतुलन राखण्यासाठी प्रभावी उपाययोजना अधिक प्रभावी होऊ शकतात. कृषी सहकारी संस्था आणि त्यांच्या सदस्यांना यासाठी त्यांचे प्रयत्न अधिक तीव्र करावे लागतील. आफ्रिका, आइसलँड आणि किनारी देशांसारख्या हवामान बदलाचा सामना करणाऱ्या देशांच्या सरकारांसोबत सहकारी भागीदारी निर्माण करता येते. संयुक्त राष्ट्रांच्या एजन्सी आणि जी 20 ग्रीन फायनान्सद्वारे सहकारी बँकिंग सेवा सुरू केल्या जाऊ शकतात. आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी (आयसीएम) ने येत्या काळात आपली सामान्य उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी जी 20 सोबतचा आपला संबंध वाढवावा.

(माजी एमडी, एनसीडीसी, राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ)

चंदीगड येथील प्रादेशिक सहकारी व्यवस्थापन संस्थेत आयोजित दोन दिवसांच्या राष्ट्रीय कार्यक्रमात लावलेल्या स्टॉल्सची पाहणी करताना केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री श्री कृष्ण पाल गुर्जर या स्टॉल्सवर सहकार क्षेत्रात उल्लेखनीय योगदान देणाऱ्या संस्था आणि बचत गटांनी त्यांची उत्पादने प्रदर्शित केली.

उत्तर प्रदेशातील लखीमपूर जिल्ह्यातील मैगलगंज येथील आयएफएफडीसीच्या बियाणे प्रक्रिया युनिटमध्ये आयोजित कार्यक्रमाला संबोधित करताना इफ्कोचे अध्यक्ष श्री दिलीप संघानी. या प्रसंगी, इफ्को संचालक मंडळाचे सदस्य श्री प्रल्हाद सिंग, श्री जगदीप सिंग नकाई, श्री भावेश रडाडिया, श्री. विवेक कोहळे आणि इफ्कोचे राज्य विपणन व्यवस्थापक अभिमन्यू राय हे देखील उपस्थित होते.

मध्य प्रदेशातील ग्वाल्हेर येथे सहकारी संवाद कार्यक्रमादरम्यान इफकोचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांचे स्वागत करताना ज्येष्ठ सहकारी श्री कोशल शर्मा. त्यांच्यासोबत इफकोचे मार्केटिंग डायरेक्टर योगेंद्र कुमार (उजवीकडे) आहेत. यावेळी, डॉ. अवस्थी यांनी सहकारी बांधवांना नॅनो युरिया आणि नॅनो डीएपी वापरण्यास प्रोत्साहित केले.

श्वेत क्रांती 2.0 च्या अंमलबजावणीच्या प्रगतीचा आढावा घेण्यासाठी आणि निर्धारित उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी धोरणांवर चर्चा करण्यासाठी आणि अंतिम रूप देण्यासाठी, पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय विभागाने संयुक्तपणे उत्तर प्रादेशिक कार्यशाळेचे आयोजन केले होते ज्याचे अध्यक्षपद केंद्रीय पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय सचिव अलका उपाध्याय यांच्या अध्यक्षतेखाली झाले.

मुंगेर-जमुई सेंट्रल कोऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड अंतर्गत एमपॅक्स आणि एम-डीसीएस च्या सदस्यांसाठी नवीन खाते उघडण्यास प्रोत्साहन देण्यासाठी आयोजित मेगा मोहिमेत बिहारचे सहकार मंत्री डॉ. प्रेम कुमार यांनी सदस्यांना बँकिंग किटचे वाटप केले. या मोहिमेचा उद्देश आर्थिक समावेशन मजबूत करणे आणि तळागाळातील सहकारी बँकिंग सेवांचा विस्तार करणे आहे.

सहकार मंत्रालयाचे सचिव डॉ. आशिष कुमार भुतानी यांच्या उपस्थितीत, सहकार मंत्रालय आणि स्विगी इन्स्टामार्ट यांच्यात स्विगीच्या प्लॅटफॉर्मवर सहकारी दुग्धव्यवसाय आणि इतर उत्पादने विकण्यासाठी सामंजस्य करार करण्यात आला. स्विगी इन्स्टामार्टचे सीईओ श्री अमितेश झा आणि सहकार मंत्रालयाचे संयुक्त सचिव श्री डी के वर्मा यांनी या सामंजस्य करारावर स्वाक्षरी केली.

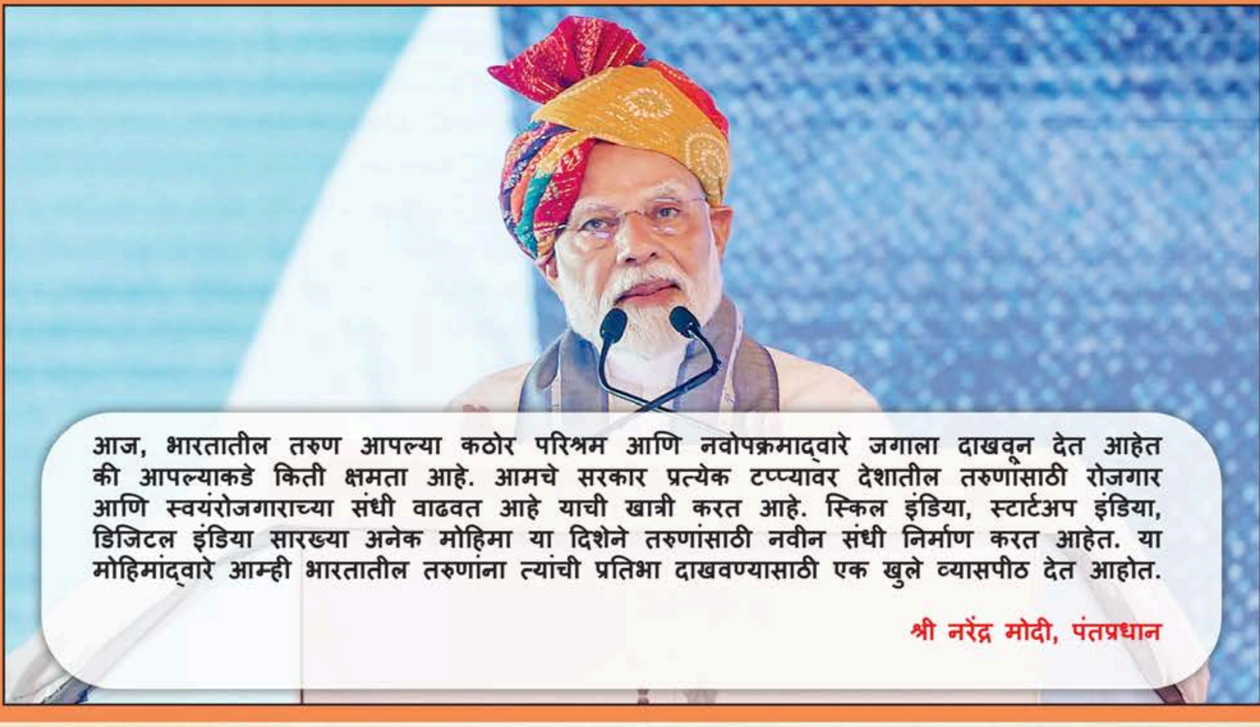

Postal Registration No.: DL(S)-18/3560/2023-25
Published on 26-04-2023 Applied for RNI Registration/Exempted for Six Months vide ADG Posts Letter No.22-1/2023-PO, dt.21-04-2023